

ЛИРИКА

Тоҳир Қаҳҳор

Кун кўзи

Шеърлар

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1987

Серияни рассом *Анатолий Бобров* безаган

Қаҳҳор Тоҳир.

Кун кўзи: Шеърлар. [Рассом А. Бобров безаган].— Т.: Адабиёт ва санъат нашр., 1987.—208 б.— (Лирика).

Чиқиш маълумотларида: Тоҳир Қаҳҳор (Қаҳҳоров).

Тоҳир Қаҳҳор «Оқ ўрик» (1980), «Оқайтган дарё» (1982), «Осмон кимники» (1984), «Эшик дунёга олаётган» (1984) шеърый тўпламларининг муаллифи. «Кун кўзи» деб аталган ушбу китоб шонрининг ҳам кечаги, ҳам бугунги ижоди ҳақида тўла тасаввур беради.

Мураккаб асримизнинг, асримиз кишиларининг руҳий манзарасини чиғмоқ, азгуликка интилган инсонларни улуғламоқ шоир шеърларининг асосий мундарижасини ташкил қилади.

Каххар, Тахир. Око дня: Стихи.

Ўз 2

К 4702570200—71
М 352 (04)—87 Доп.—87

БУ КҮН

Бу заминда одамлар ҳар хил,
Ҳар хил тили, ирқи, имони.
Ҳар бир инсон ўз юртдошига
Ва ўзига яшар ишониб.

Бу — чилилик зобит, кўр жаллод,
Кўксиди бор қатор нишони,
Бу кас каззоб ҳукмдор берган
Нишонига яшар ишониб.

Булар эса — аҳли истибдод,
Қўлда, тилда зулм кишани.
Занжирланган тунларда улар
Эртасига яшар ишониб.

Менинг халқим яшар омонда,
Тарихи бут, бут шуҳрат-шони,
У ўз умри, умид — қудрати,
Меҳнатига яшар ишониб.

Мен — оддий бир қалам дўстиман,
Она тилим — ерим, осмоним.
Халқимнинг ҳур, собит руҳи бор —
Яшайман мен унга ишониб.

ЯРИМ ТУНДА ЧИҚҚАН ОЙ

Бу асрим шиддатин,
Башар қисматин
Ўйлаб уйқум қочди, музлади ақлим,
Кундуздай умидлар тунга қоришди.
Зимзиё ойнага қараб ётсам жим,
Бир вақт ташқарида осмон ёришди...

Ҳей, ярим кечаси чиққан тўлин ой,
Кўнглим қоронғусин йиққан тўлин ой!
Сен совуқ фазода меҳрга ёрсан,
Шуъланг соҳибидай мўъжизакорсан!..

Агар сен келмасанг мени хотирлаб,
Таскин берар эди ярим тунда ким?
Балки умидсизлик ичра потирлаб,
Ёрилиб, чўкарди тунга юрагим.

Бу кун бу дунёни қоплаган ваҳма —
Ердаги, кўкдаги уруш, ўлимлар
Бемор юрагимни айлаб бир даҳма,
Шимол музлигидай этмиш мусаввар.

Мен ўз қазойимга чидарман, лекин
Ернинг ўлимига қандай чидайман?!
...туман асрлардан ҳатлаб, Нухдайин
Кетган кабутарга нигоҳ қадайман.¹

Аждодим забурдан нидо этгандай,
«Қуёш, Юлдузларга йўл очган кимдир?»
Кабир саҳросинда изга етганда,²
Нечун бийрон тилим, шуурим жимдир?

¹ Афсонага кўра, Нух тўфондан юз эллик кун ўтгач, кабутар учиради... Ниҳоят кабутар тумшуғида зайтун новдасини тишлаб кемага қайтади — олам фалокатдан қутулгани, тинчлик барқарор бўлгани шундан билинади. Ушандан кейин кабутарни тинчлик рамзи сифатида талқин этиш расм бўлган.

² Саҳройи Кабирдаги қадимги космодром излари назарда тутилмоқда.

Йўқ, Сукут чўкмагай. Бекор ғулғула —
Хаёт кетиб, бунда қолмас инқироз,
Бир-бирин яратар зулмат ва шуъла,
Шу борлиқ юраги — башарий овоз!..

Шукр, ой ёғдуси ўйнар хонамда,
Қаршимда мавжланар бир шаффоф денгиз,
Тўлқинлар қалбимни олиб танамдан,
Қуш каби учирар кенгликка бу кез.

Эй, қалбим, самовий лаҳзалик чақин,
Ҳамма замонларга мендан салом айт.
Ҳамма инсон зоти кўнглимга яқин,
Яхши-ёмонларга эзгу калом айт!

Қонот — жисмимиз. Ўлигу тирик
Тун-кун томирида оққувчи қонмиз.
Дилим, одам умри эмас югурик,
Абадиян бормиз, мангу инсонимиз!

Эй, ярим кечаси чиққан тўлин ой,
Асрим зулматларин йиққан тўлин ой,
Сен буюк фазода меҳрга ёрсан,
Шуъланг соҳибидай мўъжизакорсан!..

Агёр лутфин кулфат санаб,
Муҳаббатин нафрат санаб,
Ҳар лаҳзада тоқат санаб,
Яшаб юрган одамлар бор.

Рақибларни ҳурмат қилиб,
Таъқибларни ҳиммат билиб,
Ёлғон йиғлаб, ёлғон қулиб,
Яшаб юрган одамлар бор.

«Йигирманчи асрликлар!
Жасоратдан жасурликлар,
Асоратдан асирликлар —
Қолар, битсин басирликлар!»
Деган ҳушёр одамлар бор.

ЧАШМА

Бу қутурган қудратли денгиз,
Бу зўр дарё, ўйлаб кўрингиз,
Қачондир — мен шубҳа қилмайман —
Тиниқ ва тинч бир чашма бўлган.

Фалакиёт сарҳадин бузиб,
Йиллаб ҳавокемада сузиб,
Инсон бахтин ахтарган одам;
Хиросима, Вьетнам, Чилида
Халойиқни қирган одам ҳам;
Инсонга хос бир гуноҳларни
Қилиб бўлган ҳамзамонлар ҳам
Қачондир — мен шубҳа қилмайман —
Беғуноҳ бир чақалоқ бўлган.

«Қаердадир бошқа осмон бор,
Осуда ер, масъуд инсон бор,
Улар яшар навқирон ғорда —
Олов, хунрез темир тигларни,
Жон занжири — олтину зарни,
Ғожеалар онаси сўзни
Ҳали улар кашф этишмаган...» —
Шундай дея куйлайди чашма.

Шаббодани кўраман —
боғда
Гул соллона очилар экан,
Тиниқ шудринг титроқ бутоқдан
Маржон-маржон сочилар экан.

Шаббодани яхши кўраман —
Камалакранг либосли у қиз
Олиб келган хушбўйи билан
Эсга солар ёримни ҳар кез...

Шаббодага сажда қиламан —
Табиатнинг у зўр ҳиммати:
Кўрсатар у борлиги билан
Борлиқ-йўқлик қадр қиммати.

Кундуз сароб каби живирлар,
 Ер сўзламас, сароб шивирлар,
 Жаҳонингни тарк этар сирлар,
 Қуёш кўрмай қолар оламни —
 Юксакларни кўрмаса кўзинг,
 Юксакларда юрмаса сўзинг!

Булоқларнинг кўзи беркилар,
 Водийларнинг юзи беркилар,
 Учмай қўяр қадим бургутлар,
 Улар, кўкка чиқмас булутлар,
 Тубанликда қоласан ўзинг —
 Юксакларни кўрмаса кўзинг!

Қору ёмғир абадий тинар,
 Найкамалак пўлатдай синар,
 Дарёларда оқадир тошлар,
 Кўпаяди элда бебошлар —
 Сенга шундай туюла бошлар,
 Юксакларни кўрмаса кўзинг,
 Яшамаса юксакда сўзинг!

ҚҰШИҚЛАРНИНГ ҚУЁШИ БОРДИР

Адиб Пиримқул Қодировга

I

Дўрмон боғи узра турналар
Айланишиб, кетолмай қолди.
Тилсиз қушлар дилида не бор,
Балки баён этолмай қолди,
Балки олис кўқда тирналган
Ҳасратларин айтолмай қолди.
Балки кўриб бизларни ҳайрон,
Бу боғдан ҳеч кетолмай қолди?..

Келажак қиш уларга аён,
Тигдай шаффоф порловчи қордир.
Бу боғда-чи, дилни боғлаган
Қўшиқларнинг қуёши бордир.
Шу боис ҳам кетолмас улар,
Дўрмонни тарк этолмас улар.

2

Бу тун боққа илк шабнам тушиб,
Шабранг осмон шишадай синди.
Шабдадек борлигим, ҳушим
Гўё жимлик бағрига сингди.

Элас-элас эшитилади
Кетаётган турналар рози.
Шуълаланиб боғда елади
Шабаданинг мангу овози...

Ўтиб кетди кўп кунлар:
Тамаки тутунидай
Қатта шаҳар бағрига
Сингиб кетдим бутунлай.

Анча бўлди, тоғларни
Яқиндан кўрганим йўқ,
Хилват дарё бўйида
Ёлғиз ўтирганим йўқ...

Бир туш кўрдим: тош бўлиб
Сув остида ётибман.
Ой айтарки, мен, гўё,
Орзумни йўқотибман...

Ўткинчи, тутиб бўлмас
Елларга қўл тутибман,
Юксак орзуларимдан
Узоқлашиб кетибман!..

Қайтгин, орзум! Қанийди,
Соҳилда хаёл сурсам,
Ҳорғин оёқларимни
Сувга солиб ўтирсам;

Шом тушаркан, бир арча
Остига чодир қурсам,
Гулхан ёқсам, учқундай
Чарх аро бир чарх урсам;

Сўнг ой каби қаршимда,
Нигорим, сени кўрсам,
Айтиб бўлмас не сир бор —
Дилда не бор — гапирсам!..

Дарёнинг ажойиб бир одати бор:
Ўтгунча ёмғирли ва селли баҳор,
Кўзин лойқа босиб, оқар беқарор;

Сўнг кўзин лойқадан тозалаб олар,
Лойқалар орқада — қирғоқда қолар,
Тиниқиб, дунёга хушбахт кўз солар.

Умримнинг ҳар куни кечар сершиддат,
Рухимда тўрт фасл кечар бонавбат,
Мен ҳам у дунёдан олганман ибрат:

Оқурман лойқани қирғоққа сочиб,
Ҳар неки машаққат дуч келса, янчиб,
Оламга боқурман кўзимни очиб.

Жимжит осмон, кимсасиз ўрмон,
Чимзор майдон... рангин чаманзор:
Қапалаклар учар беармон.

Қапалакдай учиб, беозор,
Тўкиладир бир барги хазон.
Яна дилда этурман такрор:

«На ажойиб бу қадим жаҳон!
Пуч ташвишлар, хазоний оҳ-зор —
Ўйлашга ҳам арзимас, инон!»

ҚАТАҒОН

«Даярли барча санъат арбоблари репрессия қурбони бўлди. Миллат стадионида Виктор Хара отилди. Кўпчилик адиблар, рассомлар, актёрлар, созандалар, халқ амалий санъати намоёндалари турмаларга тиқилди, азобланди... Пабло Неруда «янги фашизм» қўли билан ўлдирилди...»

*Умар Лора, Хуан Эппле —
муҳожир чили шоирлари*

Қуёшнинг кўзини боғлади фалак,
Кундузни тарк этди жамики малак,
Бу қандай мусибат, бу қандай ғурбат?
Лаънат сизга, лаънат, аҳли шайтанат!

Булутлар кўтарди нуркуш байроғин,
Ғайрилар қайради қасдлик қайроғин,
Қайрилди йўлидан кўплар ушбу пайт —
Лаънат сизга, лаънат, аҳли шайтанат!

Боғлар куз олдида бош эгди нечун?
Тоғлар муз олдида бош эгди нечун?
Имонсизлар, нечун бундай итоат?—
Лаънат сизга, лаънат, аҳли шайтанат!

ЧИЛИЛИК ҚУВҒИНДИНИНГ ҚУНДАЛИГИДАН ПАРЧАЛАР

1. ЧЕКСИЗЛИК

Тўғри гап: вақт ўтар, салтанат йитар,
Халқ қолар. Халқ умри давом этади.
Қурашлар, урушлар — барчаси ўтар,
Халқ эса, юракдай қонлар ютади.

Ғолибдир, мағлубдир — кетади бари,
Эзгулик, ёвузлик қолади бунда;
Интиқом, устунлик васвасалари
Жонларни қутқуга солади бунда...

Билки, ҳар қандайин темир қонунлар
Вақт ўтиб, чипшакка чиқади, қалам.
Ахир бизлар билган бу қунлар, тушлар
Варағига не ҳам сиғади, қалам?..

Ғар мусофирликда ўлсам, ҳабибсиз,
Чўкарман умримнинг тубсиз, ғурубсиз —
Ҳайбатли, зулматли денгизига, лек
Чўкиб ғарқ бўлгунча турмагайман тек!..

Йўқ, ўлмам: нафасим — шу чексиз ҳаво,
Муҳаббатим чексиз, нафратим чексиз:
Қачондир қасос ҳам олурман, шаксиз,
Яшамоқдан энди шудир муддао!

Қувғинда эркинман: беролмас фириб
Ўткинчи сиёсат, низом занжири.
Қонхўр қонунларни этадирман рад,
Хуррият — чексизлик имоним фақат!

Эрнест¹нинг сўзлари тамоман ҳақдир:
«Тўрт нарса ҳаётда абадий фақат —
Муҳаббат ва ўлим, уруш ва меҳнат».
Шу асли чексизлик, шу асли Тақдир.

¹ Эрнест Хемингуэй.

Менинг муҳаббатим, ўз меҳнатим бор,
Курашим ва албат ҳалокатим бор,
Шу боис дерман: мен — асл башарман,
Мен ўз чексизлигим билан яшарман!

2. РАҶАМЛАР

Бугун гарчи кимсасиздир
Чилидаги жомхоналар,
Маҳбусларга лиқ тўладир
Ёпиқ уйлар — ғамхоналар.
Тош қотган у мис жомлардан
Мотамли ун таралмоқда:
40000 мурда — 80000 қўл —
Бари, бари жом чалмоқда!..

3. ҲАР СОНИЯ

Ҳар сония панжарали,
Ҳар дақиқа кишанбанд.
Қасоскор Кун ханжар тутиб,
Чопар қувғинди монанд.

Ким турмага тикқан бизнинг
Сонияни, Лаҳзани —
У душмани умримизнинг,
Бахтимизнинг раҳзани!

4. УҚ

Янги йилни кутдик турмада,
Ўтар, бир йил нима деган гап.
Маҳбусман деб қаттиқ урмада,
Юрак, бу кун маҳбуслик шараф!

Озодликда юрган бандилар —
Сотқинлар ва ҳар бир оломон,
У, «яшани билган» андилар
Янги йилни кутмоқда шодон.

Дил, олдинда турибди бир йил —
Уч юз олтимиш етти ўқдир у!
Қадни тик тут, ўзни нишон қил:
Сен зирҳсан, ўқ
қайтар — йўқдир у!

МУСТАМЛАКА

XX аср бошида — «1914 йилда мустамлакалар ва қарам мамлакатлар ер шарининг 66,8% территориясини ва 60% аҳолисини ташкил қилди... Бироқ 1972 йил ўрталарида ҳам 29 миллиондан ортиқ аҳолиси бўлган 70 дан зиёд территориялар ҳануз мустамлака зулми остида эди».

«Ўзбек Совет Энциклопедияси» дан

Мустамлака юрт — улкан
Зиндоннинг худди ўзи:
Ўз қуллигин кўрмайди
Унда тириклар кўзи.

Эй, ғафлат, золим ғафлат,
Дунёга берибсан панд:
Қурбонлар қотилларга
Раҳмат айтиш билан банд!

Ҳей, ҳур фикр! Ҳуррият,
Ғофил элларни уйғот!
Мустамлака занжири
Бизнинг Ер юзидан от!

ЙЎҚОЛГАН АВЛЮД

*Э. Хемингуэйнинг «Алвидо,
қуроқ» романини ўқиб*

Мени ҳайрон қилмас ер ҳам, осмон ҳам.
Фақат ўз ўзимга бўлурман ҳайрон.
Мени ҳайрон қилмас биз билган олам,
Номаълум коинот, номаълум инсон.

Менга ташвиш эмас кундалик ҳаёт,
Вужудни лаҳзалар тиғида тиглаш.
Юракни сиқади сийқа хотирот,
Ненингдир ҳалоки туфайли йиғлаш.

Ҳайронман —
қани у умид ва ҳайрат,
Руҳлар губорини ювгувчи ғамлар,
Ғайри шамолларга ғов бўлган ғайрат,
Халқларни улғайтган улуғ одамлар?..

АҲМАД ЗОҲИР НИДОСИ

1

Севинчларни дардларни
Куйлардим ўз тилимда.
Барини ўлдирдилар,
Тўхтаб қолдим йўлимда..

Фигонли юрт қалбида
Қувонч бўлиб урардим,
Банди исён, эркини
Озод куйлаб юрардим.

Ўлдирдилар эркимни,
Севинчимни, дардимни,
Овозимни ютди тун,
Ютди тупроқ мурдамни —
Қабримдир қадим Афғон,
У — умидим бешиги.
Унда тушқун қалбларга
Қанот берар қўшигим.

Қўшиқларим фиғонли
Дилдан дилларга ўтар,
Кун келар, юрт осмонинг
Еғдулардай ёритар!..

II

Ухлар... ухлар ҳажру аламим.
Ухлар гамгин гамим дилимда.
Қора тундай ухлар қаламим,
Пора сўзлар ухлар тилимда...

Қуёш ухлар. Чарх аро гафлат.
Ухлар ёруғ куннинг ҳавоси.
Зулмат уйғоқ. Уйғоқ сукунат.
Уйғоқ сукутлилар нафаси.

Ўксиб оғрир кўкрак қафасим,
Фарёд чека ухлар юрагим,
Совуқ тошлар сиқар нафасим —
Қўшиғимни уйғот, малагим!..

ЗАМОНДОШЛАРГА МУРОЖААТ

Ажойиб ишларинг бордир, табиат,
Ўзингсан оқибат ҳам сабабият —
Ҳеч нарса йўқ бўлмас, ҳар не моддият
Жавҳарга, аслига қайтар ҳар қачон;

Заминда не мавжуд, Ердир хонаси,
Фақат кўкда яшар қалдиरोқ саси,
Самовий хоссадир шамол нафаси,
Шамолни тўхтата олмагай инсон;

Не ажаб, ўт ва сув сирлашмас асло,
Бўри ва қўй бирга қир ошмас асло,
Ният бир бўлмаса, бирлашмас асло,
Яъни, кушандага дўст бўлмас қурбон;

Булар-ку, табиат қонуни, аммо
Бу кун таҳликада Ер, Башар, Само —
Эрта тонг отмоғи бўлгай муаммо
Бугун бирлашмасак, эй, аҳли замон!

ХУДКУШ

*Ўз биродарларининг юзига оёқ қўйиб,
мартабасини юксалтириб юрган кимса
пасткашларнинг пасткашидир.*

*Ал Бустий — бухоролик арабийнавис
олим, шоир (X аср)*

Кўп ишчансан, огайни,
Хўп, дейсан не дейилса.
Тошни ейсан индамай,
Даврада тош ейилса.

Кимга қулоқ, кимга тил,
Кимга қўлу қўлтиқсан.
Елканга қоқишгандай,
«Сен — ўқланган милтиқсан!»

Сени тутган қўл кимни
Кўзласа, шарт отасан.
Таъма зикрида дўстни
Ғанимига сотасан.

Балки шон ҳам тошарсан,
Йитгай лек ном-нишонинг:
Сен — худкуш бир милтиқсан,
Ўзингдирсан нишонинг!

БУРГУТ ХУСУСИДА БАҲС

— Менинг ақлим етган, бургут — ёвуз қуш,
У юксак-юксакда учгани билан,
Тумшуғи қон доим — жирқанч, махлуққуш.
Баланд парвозига бермагайман тан —
Ўлаксалар узра учар у!..

— Майли, бир ҳисобда бу гап ҳам тўғри.
Мен ҳам фикрим айтай, масалга йўғриб:
Димна¹нинг сўзича, лочин — ваҳший қуш,
Инсон уни боқиб, ўргатар юмуш,
Қафасда яшару кўп иззат кўрар,
Ов чоғи шоҳларнинг қўлида юрар.

¹ Ҳиндларнинг «Қалила ва Димна» китобидаги персонаж.

ҚАРСАК

Сўзловчи гар хондир, султондир,
Гап бошласа ёлғон хабардан,
Бирор ростгўй, воз кечиб жондин,
Тик айтаркан: «Тушсин минбардан!»

Ҳақгўй мардлар кўндир бугун ҳам:
Беш юз киши ҳозир мажлисда
Номақбулни айтгач бир одам,
Ғала-ғовур бошланди пастда —

«Бу зот олим бўлгани билан,
Иззатбилмас эски подондир,
Полончидай зотни қаматган —
У тухматчи, қўллари қондир!»

Ҳақиқатни бир-икки касмас,
Аслида ҳис этаркан омма:
Тушсин деган каби минбардан,
Қарсақ чалиб юборди ҳамма.

ЖАҲОЛАТ

Нимага полйсан, чок этиб сийна,
Дўстдану душмандан қиласан гина?
Насибанг мукаммал — йироқда ажал,
Ер узра юрибсан, илқингда амал —

Денгиз ичидасан, эй беқаноат!
Томчини талашиб кўтарма жанжал,
Элга боқ, дилга боқ, тилга боқ ҳар пайт,
Етар ўз ўзингни этганинг қамал.

Ахир «ақл бирла қул бўлур озод»,
Сени қул айлаган жаҳолатингдир.
Жаҳолат — юртингдан беҳабарлик, бот
Халқингни билмаган бир ҳолатингдир.

Баҳор уйғонар:
Шовиллайди боғ —
Уйғун туйғулар
Уйғонар бу чоғ.

Тиниқ ёмғирлар
Ёғилар яна.
Тун... Мени чорлаб,
Ой келар, ана!

Чечаклар қайтар
Тун уйқусига.
Ўхшар бу пайтлар
Гуллар тушига...

Ёниб оҳ урди булбул
Елғизлик дарди ўртаб —
Йиғлаб юборди бир гул,
Тошлар ҳам синди чил-чил!..

Ҳаммасини эшитдим.
Ҳаммасини ҳис этдим.
Ахир уйқуга кетдим —
Ҳаммасини унутдим.

...Туш кўрдим: баҳор эмиш,
Сени севибман яна!
Севгимни сўзлар гуллар,
Ҳайқирар мажнуона!..

Кулиб туриб, аввал, қанд бердилар.
Бола севиб қолди ҳаммани.
Кулиб туриб, сўнгроқ, панд бердилар.
Ўргатдилар гина, таъмани.

Нуратдилар аста-аста тушунчани.
Кулиб туриб тутдилар шароб.
Кейин соддадил дўст ишончини,
Кулиб туриб, этдилар сароб.

Охир фақат кескин ранглар қолди —
Фаслин ўзгартди руҳ чамани:
У ҳам, ниҳоят, англаб олди
«Севиб бўлмаслигин ҳаммани».¹

¹ Чех шоири В. Незвал ибораси.

БУЛБУЛ ХОНИШИ

— Осуда ойдинлик ҳокимлигида
Қулоққа чалинган венинг товуши?
— Ойдин кечаларнинг сокинлигида
Кимнидир ахтарар булбул хониши...

Биз ўтган йўлларни безади хазон,
Азон қировлари ёпмишдир парда,
Ниҳон бир фаслга ишқ бўлди пинҳон,
Ёнишлар тарқалди тонгги ҳовурдай...

Ўйладим: «Севгимиз тутади... тамом!»
Қутулмоқ йўқ аммо ҳеч хотиротдан:
Йироқ бир сайёра ёғдусисимон
Ҳалиям чехрангиз сақланур ёдда —

Афсунгар хаёллар сирини била ман
Бахтиёр сезурман ўзимни такрор
Ҳамда беихтиёр орзу қиламан
Дийдор кўришмоқни сиз билан бир бор...

Ойдин кечаларнинг сокинлигида
Кимнидир ахтарар булбул хониши.

Ёмғир ҳам ёғиб ўтди — денгизга чўкиб кетди,
Шамол ҳам тошдай қотди — денгизга чўкиб
кетди,
Тўфон ҳам тинди, йитди — денгизга чўкиб
кетди,
Дарё манзилга етди — денгизга чўкиб кетди...

Мен — шамолман, тинмайман, ҳеч нега тиз
букмайман,
Дил сўзимни ёмғирдай гунг денгизга тўкмайман,
Дарё бўлдим ишқингда, лек денгизга оқмайман,
Сени севганим боис денгизга ҳам чўкмайман!

Агар муштдек қалбимга бағринг бўлмаса ватан,
Тўфонга айланурман, тақдиримга бериб тан;
Бўшлиқларга бошимни олиб кетгум абадан,
Қуюн бўлиб умримни ўтказурман саргардон...

Йўқ-йўқ! Денгиз бўлсанг ҳам, мен қаршингда
юрурман,
Рўпарангда доимо сурон солиб турурман,
Заррадурман, зарра нур, ҳеч нега тиз
букмайман,
Мен ҳеч замон ерга ҳам, денгизга ҳам
чўкмайман!..

ОДАМНИНГ ОЛАСИ ИЧИДА

Ўзбек халқ мақоли

Бу одам кўп ширинсўз, юмшоқ,
Сал жилмайиб, жиддий юради.
Тўкилса гар ерга бир ушоқ,
Олиб, ўпиб, кўзга суради.

Сафдошлари ичра пешқадам,
Қилган иши доим саришта.
Билган уни шайтон деса ҳам,
Билмаганлар дейди фаришта.

Умрида у милтиқ отмаган,
Чумчуқни ҳам сўймаган ҳатто,
Аммо қўрқоқ дил ва тил билан
Қотилларча қилган кўн хато.

КЎНГЛИ ТОР

Тор йўлда дуч келиб, йўл берсанг агар,
Ношукр кўнгли тор йўлингни сўкар.
Чўкаётган чоғда қўл берсанг агар,
Калта деб узатган қўлингни сўкар.

Доим улурласанг уни дўст деб сан,
Олтин конларини бошидан сепсанг;
Сувини ичирсанг, тошини еб сан —
Томчи деб дарё-ю, қўлингни сўкар.

Тўрига ўтқазсанг тўкин тўйингда,
Ошнам деб мақтасанг кўча-кўйингда,
Кўшним деб қўйини боқсанг уйингда,
«Кўй!» деб у қизингу улингни сўкар.

Қазоси етиб гар етса қабрига,
Мозор дучор бўлар унинг жабрига!
Зиёрат этгувчи, суян сабринга:
У гўрда ётганча гулингни сўкар.

МАҲАЛЛАДА ДУВ-ДУВ ГАП

Ажаб, маҳаллада шундайлар ҳам бор:
Бир одам итхулқу ити соҳибхулқ.
Унинг сўзи, бунинг қилиғи совуқ,
Ёвузлик бобида иков тенг, ёвуқ.
Эгасин душмани унга ҳам ағёр —
Ювинди ичган ит ҳар ишга тайёр.

Келишиб, бировнинг йўлини тўсарлар
Бирини олқишлағай, бирини ҳургай.
Қимлар кенг кўчадан ўтолмай тургай,
Таваккал қилганини таппа босарлар.
Ҳайрон жонқўшнилари; гоҳо жиққамушт;
Қачон тугаркин бу «маҳаллий уруш»?

Бир куни ғайройиб воқе рўй берди —
Қаридик, деб иков элга тўй берди.
Хайрият, дейишди тўйга келганлар.
Билсалар сўнг — бекор хурсанд бўлганлар:
Четроқ деб хўжайин чорбоққа кетмиш,
Ўрнига итини хўжайин этмиш.

Аста ўчиб борар оқшом сурати..
Мен куйиб куйлайман хаёлларимни.
Офтоб кўринмасу оҳлар уради.
Оқшом юрагига менинг сиримни
Сигдира олмасдан ҳайрон туради...

Япроқлар ёнади ой нури аро,
Бир шамол ненидир ахтарар тундан.
Алҳол малолат-ла сўрайман ундан:
«Айт, кимман? Бахтлими ё бахтиқаро?..»

Ногоҳ садо келар: «Кимнинг юраги?!» —
Аста ўчиб борар оқшом сурати.
Нигоҳимдан қочиб боради боғлар,
Уларнинг ортидан дарё — афсунгар...

МУКОФОТ

— Нега Лев Толстой этибди инкор
Нобель мукофотин олмоқни? Не гап?!
— Эҳ, мужикпараст граф! Тақводор!
Бизни лол қилмоқчи ўзича алдаб!..

Ахир бу — ердаги энг юксак унвон!
Бу чолга, айтинг-чи, яна не даркор?!—
Баҳслашар шонпараст, нодон оломон
Адиб инкорини этганча инкор.

Тўхтангиз! Сизга ҳам ўзи не керак?
Толстой жаҳонни алдамас зинҳор:
«Нобель»ни рад этган эканки, демак,
Дунёда ундан ҳам олий унвон бор.

Мен гоҳида абадият ҳақида ўйлаб,
Деразадан узоқ тоққа қараб, толаман.
Икки кунлик тирикликни халтага жойлаб,
Автобусда тоғлар томон жўнаб қоламан.

Автобусдан тушаману жим, ёлғизоёқ
Йўлдан аста интиламан кўм-кўк тоғ томон.
Кўзларимга ором берар яшиллик, ўтлоқ,
Мангуликка етишгандай яйраб кетар жон.

Юксакларга яқинлашиб борганим сари
Узоқлашар мендан пастда қолган қишлоқ
ҳам.

Гўё вақтдан ва замондан чиқиб ташқари,
Абадият ичра ўзни сезаман шу дам.

Харсангтошга ўтираман, қарайман ҳар ён:
Тиниқ осмон, тиниқ ранглар, тиниқ
сукунат...

Келар фақат чигиртканинг овози бу он —
Балки шудир мен излаган у абадият?'

Эвоҳ, жимлик зериктирар, бу гуно
мақондан

Узоқлашиб, автобусга чиқаман шошиб —
Учиб борар автобус ҳам: шаҳар томондан
Чорлар мени абадият қучоғин очиб.

Балки муҳаббатдан — бир тола сочдан,
Балки эътиқоддан — оловдан, хочдан,
Балки оддийгина қуруқ оғочдан
Яралган Ердаги биринчи чолғу.

Эҳтимол тоғларга ҳайқирган тошдан,
Ё алам киприкка оingan кўзёшдан,
Ё қалбви торс ёриб чиққан бардошдан
Яралган Ердаги биринчи чолғу.

Балки ғарибликда йиғлаганда ой,
Олмас кўзёшига ғарқ бўлганда сой,
Кимнидир ром этгач бу маҳзун чирой,
Яралган Ердаги биринчи чолғу.

Йўқ, чексизликдаги энг бепоён жой —
Юрак тубларидан тошган севинчдан,
Яшамоққа бўлган мангу соғинчдан
Яралган Ердаги биринчи чолғу.

РАУФ ПАРФИГА НАЗИРА

У ҳам хато қилди, жабрини тортди:
Сабр дарахтининг бўланкасида
Топкўзли чашмадай узоқ вақт ётди.

Муҳаббатли, дардли, саботли шоир
Ёлгонни мадҳ этиб ёзмас қасида,
Хато қилса агар — ҳеч тутмагай сир.

Хато қилмаганлар
 капалаклардир,
Сувдаги балиқлар,
 кўкдаги қушлар,
Товланган, эгилган камалаклардир.

Қизғиш бир шом. Қовунолиэ.
Капа. Оппоқ пашшахона.
Қўлдай тинч чўл. Дунё ҳодис.
Бўлиб сайрар бир бедана.

Ой — ҳилол, жон олғучидай,
Новда оққан сув шалдирар...
Тиниқ оҳанг
 чолғучидай
Дилда сирли тор чалдирар.

Шолипоя марзасида
Ўйга ботмиш қўриқчи ҳам:
Маҳкаманинг мирзасидай
Ҳолати шу унинг ҳар дам.

Шаловлаган товуш бирдан
Эшитилар илиққина —
Ой нурида ой нуридай
Ўйнаб, сакрар балиқ, ана.

Боқ, овози сочиб ёғду,
Сариқ қуёш¹ торс-торс ёрлир —
Бир тилими ҳув кўкдаю
Бир тилими кўксимдадир!..

¹ Хоқоний бир мадҳиясида қовунни «сариқ қуёш» деб таърифлаган.

(Ўтмишдан)

Авж баҳор, гул ҳиди мавж урган оқшом
Шоир тўлқинланиб кезарди боғда,
Тўлин ой кўнглига берарди ором,
Қурбақа сайрарди олис овлоқда...

Ойга боққанича хаёллар суриб,
Шаҳристондан чиқиб, чорбоққа етди.
Қўрсаки, шоҳ боғи... бир дам лол туриб,
Фараҳли дилидан шу гаплар ўтди:

«У кўрган лаззатнинг ҳамма турини...
Агарда кузатиб ойнанинг нурини,
Кезиб юрган бўлса боғида шу дам,
Мендай бахтли экан, демак, подшоҳ ҳам.»

Муҳими — кўп йиллар ўтганин сездим,
 Муҳими — яшадим толени кўзлаб,
 Муҳолиф эмас, йўқ, муҳаббат излаб,
 Қувончимни сўзлаб,
 Қайғумни гизлаб,
 Шаҳару қишлоғу тоғ, даштда кездим,
 Қуялару тунларда саргашта кездим.
 Кездим бир бўз булут мисоли бўзлаб —
 Шаффоф борлигимдан ёришди кеча,
 Фақат сендан хабар топмадим ҳечам,
 Бешафқат юлдузлар қийнади мени —
 Улар кўрсатмади кўзимга сени.
 Дили бир дўст бир ён, нодўст ҳам бир ён,
 Дилим ёнди бирдай ўт ва сув аро,
 Гоҳ ёру ағёрдан айрилдим гирён,
 Айрилмадим ишқу ишончдан аммо!
 Умидим узмасдан
 Офтоб нурндай,
 Тарихчининг собит, вок шуурндай
 Асрларни кездим, қалб билан кездим,
 Замонларга ўзни замондош сездим —
 Бу қадим жаҳонни ўйларканман жим,
 Сени тондим, гўзал, навқирон руҳим!..

ТОШ ВА ҚУЁШ СУҲБАТИ

— Ҳей, қуёш, қадимда сен кўрган хеттлар

Айтгандек, ўзингсан башар чўлони¹.
Неки ўтган, бари кўзингдан ўтган —
Самовий ёнғину замин тўфони.
Кеча-кундуз аҳли пойингда ҳамон,
Кими маҳкум этган, ким ҳукмин кутган,
Кими бахтга ботган, кими қон ютган,
Айт, нечун бу қадар турфаҳол замон?

Ўзи бир ердаю қум каби тарқоқ,
Фақат ўзин ўйлаб, ўзини суйган,
Кўзи кўзёш кийган, қалби тош кийган
Бадбахт авлодларнинг ҳолига бир боқ!

Айт, улар наҳотки жондан тўйдилар,
Сенинг юзинга ҳам оёқ қўйдилар?
Кимлар сур чалинсин дея ундаган?..

— Мен нетай?.. Ҳар недан устун деб ўзни,
Ойболтадай тутиб оловни, сўзни,
Улар ўз бошини қўйди қувдага!..

Аввал хетт қалбига қудрат экилди,
Шуълалар ундию зулмат чекилди.
Сўнг ўчди — ўзгалар ерини олди,
Ўзга ерга сувдай сингиб, йўқолди...
Хеттлардан ўлик тил, тирик тош қолди.

¹ Хеттларнинг бундан тўрт минг йилча бурун битилган «Қуёш қасидаси»дан. Бир замонлар пойтахти Неса шаҳри бўлган хеттлар давлати (милоддан аввалги 18—12 асрлар), маданияти замирида, таъсирида қадимги юнонларнинг ёзуви, тили, маданияти тузилган. хеттлар эса босиб олган ерларидаги халқларга аралашиб, йўқ бўлиб кетган. XX аср бошида хетт адабиёти намуналари Бўғозқоядан топилган.

КУН КЎЗИ

Шарқшунос олим Азиз Қайумовга

Осмон каби тутдим ўзимни:
Қуёшимга осилганларнинг
Қўли қолди тубанликларда.

Осмон каби тутдим сўзимни:
Ёзиғимга қасд қилганларнинг
Йўли қолди тубанликларда.

Бу қадимий офтоб — кун кўзи¹
Кўчди менинг кўксимга ўзи,
Ёришди, ёр бўлди жаҳоним.

Мангу ёғду сочади куним,
Янгра унда шумер, хетт, руний
Тошларида қолган достоним.

Эй, шеъримга нуруний оҳанг,
Туроғимга туроний оҳанг
Бахш этувчи Ўзбекистоним,

Хар кун тонгда кундай энг ёшсан,
Нурли олам билан тенгдошсан,
Шарқ фарзанди — битта қуёшсан!..

¹ Қадимий туркий тилда қуёш — кун ёш, гунаш, кун кўзи, кун каби атамалар билан аталган. Бугунда ҳам баъзи туркий тилда сўзлашувчи халқлар (масалан, нўғайлар) офтобни кун кўзи дейишади.

Тонг нурига ғарқ әди қишлоқ,
Юксаларди қировлар ҳоври...
Мана, туiproқ кўча, уй, ёнғоқ,
Соғинганим улуғвор ҳовли...

Нон ҳидини туйдим дафъатан,
Сўнг ачимсиқ тутун ҳидини —
Бунча содда турмуш деган фан,
Бунча содда ҳикмати унинг.

Сени жоним келди соғиниб,
Болалигим ҳамдами, эй, боғ.
Эсимга сол ёшлик чоғини,
Эсдаликлар айтгин беадоқ!...

ТАШҶИ ТАЪСИР

Кўп нарса ўзгарар ташқи таъсирдап.
Хатто муз даврида яшаганлар ҳам
Хабардор бўлганлар бу оддий сирдав.

Оловни илк бора кашф этган одам
Ёғочни ёғочга, сўнг тошни тошга
Ишқаб, уриштирган, гурлаб ўт ёнган.
Парча эт — мия ҳам айланган Онга.
Одамзод топинган ўтга, қуёшга...

Ташқи таъсир, асли, иккинчи нарса.
Иккинчи мавжудот. Иккинчи жонзот.
Ташқи таъсир — чақмоқ: дарахтни урса,
Ундан қолар фақат қуйган хотирот...

Ташқи таъсир боис ўзгарар ҳаёт,
Туғилар улуғлик ва ё зиллатлар,
Халқлар дўст бўлар ё бир-бирига ёт,
Бўлиниб, қўшилиб кетар миллатлар.

Ахир Африканинг олтин қонини
Бозорга солдилар бир неча аср;
«Онгииз Осиё» деб, унинг онгини
Осийлар талади, ташиди бир-бир —

Бу ҳам ташқи таъсир. Бу — шафқатсиз куч.
У босиб олади. У қул қилади.
Ҳар қандай ҳақиқат у бор жойда пуч,
У ўз ҳақиқатин маъқул қилади.

Донишманд бобомиз айтгандек, лекин
Ҳақиқат кучдамас, куч ҳақиқатда.
Бизлар ҳам шундай деб яшаймиз бу кун,
Ҳақиқат тангридир бизга ҳаётда.

«Бермуд учбурчаги», «учар ликолар»
«Қора тараққиёт», наҳотки, сирдир?

Барини кашф этар жасур кашшофлар,
Дерлар: «Бу сир эмас, ташқи таъсирдир».

...Илоҳий қудрат бор инсон қонида,—
Зарра аданмаган шундай деб сўфий.
Ҳар инсон худодир ўз маконида!—
Мутлоқ тўғри айтган покдил ҳуруфий.

Табиат туганмас ташқи таъсирдир,
Башар ташқи таъсир табиатга ҳам:
Ҳамонки бу кўзлар равшан-басирдир,
Ташқи таъсир ўзи ҳар битта одам!..

БУ ДУНЁДА

Бу дунёда икки тушунча
Ўзгармагай дунё тургунча:
Бири — орзу билан туғилмоқ,
Бири — орзу-армон-ла ўлмоқ.

Бу дунёда кўз очган ҳар жон
Йиғлаб туриб бошлар ҳаётин,
Йиғлаб-кулиб излар бахту шон,
Ўзлик шавқин, дил саодатин...

Бу дунёда асл саодат —
Ўз ўзини англамоқ фақат.
Ўзлигини англаган халқлар
Иқболи ҳам қуёшдай балқар.

Бу дунёда мағрурликдан туг —
Кўтариб, дер қай халқ: «Мен улуг!»
Тубанликка бўлмиш у маҳкум,
Келажаги қонли ва машъум.

Бу дунёда энг аҳтиёткор,
Чин дўсти йўқ, ёлғиз одам бор:
Шубҳачию бадбахт жуда ҳам —
Чунки қўрқиб яшар у одам.

Бу дунёда қўрқиб яшашга
Арзийдиган бирор нарса йўқ:
Чидаш мумкин не тушса бошга,
Умр — қайтмас, у — отилган ўқ!..

ЁРУҒЛИК

Кундуз ёруғлиги — сойдан тошган нур,
Юлдуз ёруғлиги, ой, ойдин сурур —
Бари зулмат аро йўл босиб келгай,
Умрлар уйини чароғон қилгай.

Она юрт, она халқ, қадим ёруғлик
Қутли пешанага азал ёзуғлик:
Боболар нур учун жонини тиккан,
Йўлларга ёруғлик ниҳолин эккан.

Бу дунё эшигин ёпиб, қабрга
Кириб кетган эмас аждодларимиз,
Уларнинг ҳаммаси айланиб нурга,
Яшаб келмоқдадир заминда ҳаргиз.

Нурлар самовотнинг қаъридан эмас,
Ўшалар очган ҳур йўллардан келар,
Юртимизда мавжуд ҳар гулу ҳар хас,
Боғу тоғ, дарё-ю, кўллардан келар!

ФУРҚАТНИНГ ХАЁЛЛАРИ

Замона пурхатар, душман беадаб, дўст бепарво
ФУРҚАТ

I

Муждалар бер, юртим сабоси,
Афсунгар у боғлар қайтадир?
Хайлимнинг сўнгсиз садоси
У боғларда қолган найтадир!..

«ЕНДИМ!!!» деган бир сўзни лаблар
Чақмоқларга ўхшаб айтадир.
Бир кун яна бағрингга, дилбар,
Қалбим йиглаб-йиглаб қайтадир!..

2

Шоир ҳам ўлади, ночор жисмини
Ташлаб кетадилар қабр қуртига.
Байроқ қиладилар шеър у исмини —
Шоирнинг юраги қолар юртига.

Хайтдан изламай ҳеч қандай маъни,
Кўплар ўз юртида яшар ва ўлар:
Ҳеч не қолмаса-да улардан, тани —
Ватаннинг бир парча тупроғи қолар...

Мен ҳам ўз юртимнинг парча тупроғи,
Қувгинди, саргардон томчи қониман.
Дилда мусофирлик, соғинчлар доғи,
Тунлари шам мисол ёлғиз ёнаман...

Истайманки, бошқа бир одам бўлсам,
Туғилган еримда яшасам, ўлсам:
Юртим тупроғига мен ҳам қўшилсам —
Бу бахтдан гулларга айланиб кулсам!..

Билганимда бўлмоғимни хору зор,
 Беқарору бепаноҳу бедийёр,
 Бор ҳавас, ишқим этардим шарт бекор,
 Менда бўлсайди агар бир ихтиёр.

Бир севиб, минг бир азобга мустаҳиқ —
 Бўлдинг, эй дил, сўзламоқ имкони йўқ.
 Ким этарди сенга таҳдиду таъқиқ,
 Менда бўлсайди агар бир ихтиёр.

Барибирдир сенга бағри хунлигим
 Ҳам фидо бўлган дилим, эркинлигим.
 Бунча хор ўтмас эди бешкунлигим,
 Менда бўлсайди агар бир ихтиёр.

Кўзларимни алдаган шу тунмидир?
 Фош этардим: менми қул, очунмидир,
 Бу ҳаёт алдоқмидир ё чинмидир —
 Менда бўлсайди агар бир ихтиёр!..

ТҰНҚА УСТИДА ҰҒИЛҒАН ШЕЪР

Шеърим, яна ўзинг яхшисан!
Усмон НОСИР

Уни — оёқсиз, носирон шоирни — ўрмон-даги ҳарбийлар касалхонасида ҳамма танирди. У одамлар ўртасида шеър ўқишни яхши кўрарди: бирдан-бир овунчи ҳам шу эди. У, кўпинча, одамларга кўриниб туриш учун тўнка устига чиқиб олиб шеърини ўқирди...

Бир аскарнинг хотирасидан.

Хайр, қорлар!
Шовқинли ўрмон!
Чидолмас дил бундай шиддатга:
Мен оёқсиз чошиб,
 қалб билан
Етиб келдим сўнгги муддатга!

Мана энди охириги йўлга
Дўсту душман қўяр кузатиб,
Бари кетар сўнг ўнгу сўлга
Яшаш учун бузиб, тузатиб.

Мен-чи? Оҳ, мен қолурман танҳо,
На бузаман, на тузатаман!
Вужудимнинг энг сўнгги узви —
Суюкларим ўт олиб гоҳо,
Ёниб, кўкка қўл узатаман!..

Унутилиб кетсам-да ўзим,
Бу тупроқда яшайди сўзим:
У ненидир бузар ва қурар,
Ҳаёт билан бир сафда турар.

Мени банди этган силсила
Ҳалқа-ҳалқа бўлиб узилгай:
Шамол,
Тошқин,
Чақмоқ,
Зилзила
Сўзларимни овоза қилгай!

Агар жавоб бермаса ҳеч ким,
Тингламаса замину гардун,
Унутилган бўлса гар байтим —
Мен ўзимни эслатмоқ учун
Яна Ерга келурман қайтиб!..

БИТИКТОШДАГИ ЁЗУВ

Баҳор кечар, келажакка
Гуллар қолар бу оламда.
Ўти ўчган ўчоқлардан
Куллар қолар бу оламда.

Гулдай яшнаб, отдай кишнаб
Яшаб ўтар баъзи зотлар,
Баъзилардан мерос — фақат
Куллар қолар бу оламда.

Зулм, эркисизлик чин эрларни
Зулматларга олиб кетар —
Бир тўп етим этагида
Куллар қолар бу оламда.

Ҳаммасига чидаш мумкин.
Энг ёмони — баъзи юртнинг
Элбошиси қулдир, ундан
Куллар қолар бу оламда.

Ҳар куни қаршимдан ўтгувчи гулим,
Менга бир қарамай кетгувчи гулим,
Ошиқ нигоҳиму хаёлим етмас
Кўкларга нафаси етгувчи гулим!

Ўтдингу йўлимга нурлар сочилди,
Кўрдиму кўнглимнинг кўзи очилди,
Қулганда оғзидан гул сочилгувчи
Пари шу, деган ўй фикрим қочирди.

Офтобнинг хиромон парчаси сенми?
Хаёлот оламин дарчаси сенми?
Борлиқ дунёларнинг назарим тушган
Бир гўзал мажмуи — барчаси сенми?!

Гулим, кўз олдимда юрганнинг — бир бахт,
Сени гоҳо-гоҳо кўрганам — бир бахт,
Агар кўрмай қолсам, сен ҳақда ўйлаб,
Кўз юмиб, хаёллар сурганим — бир бахт!

Биласанми, сен ўтирган жой
Боғ кўзининг қорачигидир,
Қаршингдаги хув отқулоқ — ой,
Майсазор бир черик туғидир!..

Биласанми, сен ўтирган жой
Боғ кўзининг қорачигидир;
Қаршингдаги бўзлаётган сой
Юрагимдан тошган йиғидир...

Биласанми, сен ўтирган жой
Боғ кўзининг қорачигидир;
Шамол — сўзим, қулоқ бергил, ҳой,
Қун қалбимнинг парча чўғидир!..

ҲАВО

Кўл бўйи. Ёлғизмиз. Бегона кўз йўқ.
Олисларда қолди — ағёр йўқ, дўст йўқ.
Офтоб ботди. Энди йўқдир соямиз,
Биз энди фазомиз, йўқ ниҳоямиз!..

Кўл бўйи. Ёлғизмиз. Бегона кўз йўқ.
Севаман демоққа тилларда сўз йўқ.
Ҳатто ўйламаймиз севги ҳақида —
Бебаҳо бундаги ҳар бир дақиқа:

Жим термулишамиз, шунинг ўзи, бас,
Бас, битта ҳаводан оляпмиз нафас!..

Кўз-кўзладинг ёйиқ сочингда
Гулдай нафис дилбарлигингни.
Кўриб, суврат бўлдим қошингда —
Гулдай нафис дилбарлигингни!

Неча йиллар ёндим, ёлбордим,
Узолмадим гунча ёшингда,
Сен-ку, менга асрай олардинг
Гулдай нафис дилбарлигингни!

Ултирайлик соҳил тошинда,
Кел, қўй энди қайғуларингни:
Кўз-кўзлагин ёйиқ сочингда
Гулдай нафис дилбарлигингни!

ТУНГИ ҚИРҒОҚДА

— Сен телбалик қияпсан жуда!—
Қиз нозланар.— Бир пас нари қоч!..
Йигит айтар:— Висол чоғида
Телба бўлар ҳар ким, қорасоч!

Дарё оқар жунбуш роҳида,
Қаҳ-қаҳ уриб отади қулоч.
Бу суруру шавқ қирғоғида
Телба бўлар ҳар ким, қорасоч!

Осмоннинг ҳар хилватгоҳида
Юлдузлар рақс этар ялонғоч,
Бу самовий базм чоғида
Телба бўлар ҳар ким, қорасоч!

Учрашдик-ку кун адоғида —
Бас, сўзларни бас қил, бағринг оч!
Сенингдек бир қиз қучоғида
Телба бўлар ҳар ким, қорасоч!..

Сен гўдакдай поксан ҳам бегуноҳсан,
Гўдакни севгандай севаман сени.
Кўзларинг — бир тиниқ, бир бора боқсанг,
Бор гуноҳдан халос этурсан мени.

Иккимиз жуда кўп бўлдик суҳбатдош,
Қўлим теккизмадим, бўлмадим бевош,
Ёнингда ўтириб, ўйладим минг бор:
«Бир бор оёғига қўйиб ётсам бош...»

Чунки сен гўдакдай пок, бегуноҳсан,
Кўнглинг менга яқин, ўзинг йироқсан.
Тунлар йўлчисидир кўзим, севгилим,
Сен — олам тунида бир шамчироқсан.

Менга кулиб боққан кўзларинг яхши,
Кесиб, очиқ айтган сўзларинг яхши.
Қоматинг-ку, қилич... чўмилиб бўлиб,
Қумда юрсанг, қолган изларинг яхши.

Ўртада девор бор, уни йиқайлик,
Илк бора учрашган кўлга чиқайлик,
Меҳрибоним, яна меҳрингни кўрсат,
Бугун ҳам юр кўлга, йўлга чиқайлик!

СЕВГИЛИМ

Бу тунда сен тунд бўлма,
Қулиб сўзла, кул, гулим.
Тун ичида тун бўлма —
Ой бўлақол, севгилим.

Сен борсанки, юлдузлар
Сеҳрига макон дилим.
Юлдузим учса агар,
Юлдузим бўл, севгилим.

Гарданимга гардуннинг
Гарди — дарди ёғар жим...—
Шабнам мисол дардимни
Олиб уч сен, севгилим.

Сен борсанки, жаҳонда
Сўзлар овозим, тилим.
Мен айрилсам забондан,
Сен тилим бўл, севгилим.

Сен борсанки, бу олам —
Менинг туганмас йўлим.
Гар йўлимни йўқотсам,
Сен йўлим бўл, севгилим.

ЛИЦИНИЙГА¹

А. С. Пушкиндав

Лициний, кўряпсанми: кеккайиб, хўп тарвайиб,
Навқирон шоҳ Витулий, бошга дафнатож кийиб,
Учқур аравасида тош йўлдан ўтиб борар,
Эл — оломон ҳар ёқдан унга юкуниб қарар!
Боқ: тавозе билан халқ букиб турар тик белин,
Яроғли ясовуллар уриб, ҳайдар ўз элин!
Маъмурлар, ялоқилар, жононлар тизилишиб,
Аравага боқурлар илжайиб, сузилишиб,
Гўё ҳозир илоҳий каромат рўй бергудек,
Нодон, мўъжизапараст авомлар турибди тек!
Боқ: авбош болалару мўйсафидлар қапишиб,
Санамга сажда қилиб, ётар ерга мук тушиб —
Араванинг чанг, ифлос изин кўзга суртарлар,
Улар учун ана шу муқаддасу мўътабар!

Эй, Ромулнинг пок қавми, қачон хароб бўлдингиз?
Ким сизларни қул қилди — ҳукмига эгилдингиз!
Хатто мағрур квирит²лар қаддин букмиш

истибдод,

Эй, фалак, ахир улар кимга қул бўлди, ҳайҳот!
(Айтайми?) Витулийга! Бу юртга орим келар —
Бир фосиқ бола олий кенгашда эрлик қилар,
Ҳокимият, адолат у қонли қўлда қолди,
Римни булғаб, ватанга ўлигин ташлаб олди!
Витулий — Рим қайсари!.. Шарминг борми, эй
замон!

Ҳалокатга мустаҳиқ бўлдими ё бу кайҳон?!

Ким анави — олатўп, ногинч оломон аро
Эгнида йиртиқ ридо, қўлида эски асо,
Боши хам, хўмрайганча бораётган у одам?

¹ Пушкиннинг бу шеъри 1815 йили «Лотинчадан таржима» сарлавҳаси билан босилган. Аммо шеърни аслида Пушкиннинг ўзи ёзган, чор цензурасининг таҳдидидан қочиб, таржима деб эълон қилган. Инсоният маданиятининг қадимий буюк ватанларидан бири саналгувчи Римни ҳалокатга олиб борган қўлдорлик тузумининг туб моҳияти ва оқибатини фош қиларкан, даҳо шоир аини пайтда Русиядаги самодержавиенинг, крепостнойлик тузумининг емириллажagini, таназзулга маҳкумлигини башорат қилади.

² К в и р и т — Римнинг ҳуқуқли фақароси.

«Хей, доно, ҳақгўй Дамет, қайн кетурсан бу дам?»
«Э, ўзим ҳам билмайман. Шунча кўрдим, етади.
Бас, бу қуллар макони — Римдан қоқдим
этагим!..»

Лициний, эй, дилдўстим! Яхшимасми ушбу дам
Ўша файласуф чолдан ибрат олсак бизлар ҳам,
Саодат ва орзулар раҳбонига қўл тутсак?
Яхшимасми, бу нопок шаҳри фаҳшни тарк этсак!
Ахир бунда ҳар нарса сотилар: қонуи, қадр,
Рутба, адл, ор-номус гўзаллик савдодадир!
Майли, у, Глицерия — маккора, ажаб дилбар,
Даврадаги қадаҳдай ҳаммага тенг, баробар,
Гўлларни алдаб-авраб, тортаверсин комига!
Биз шонпараст ёшликнинг сароб тўла жомига
Қўл силтаймиз — сочга оқ тушганда адашмайлик!
Ҳукмдорлар малайи — Клит, Корнелий, майли,
Давлатманду донгдорлар аро тилга берсин зўр,
Барибир улар — пасткаш, олифта ювиндихўр!
Мен қалбан румоликман, қонимда қайнар ҳурлик,
Дилимда — буюк халққа хос фахр ила мағрурлик,
Лициний, юр, бу ердан узоқларга кетайлик,
Бу тентак доноларни, рўёни тарк этайлик!
Осуда маскан истар — дил ройига боқайлик
Юр, қишлоқда оталар чироғини ёқайлик!
Юр, денгиз қирғоғидан, ўрмонзордан бир овлоқ
Гўша тошиб, хотиржам яшайлик энди, ўртоқ.
Унда йўқдир улуснинг қутқую маломати,
Унда ёр бўлур бизга умрнинг фароғати,
Унда, холи бир уйда ёқиб эман тўнгагин,
Боболар замонини хотирлармиз; менга ҳам
Оташзабон Ювенал шиддати бўлиб ҳамдам,
Иллатлар китобини ҳажви рост билан битгум,
Асримиз ахлоқини авлодларга қош этгум!

Эй, Рим, эй, ёвузлигу фаҳшнинг донгдор ўлкаси!
Бошинга тушгай қаро, қасосли кун кўлкаси!
Кўнглим сезиб турибди даҳшатли таназзулинг,
Эй, коинот гултожи, тупроққа бўлурсан тенг!
Навқирон халқлар — ўша жанг-жадал

фарзандлари,

Қиличларин ўйнатиб, босиб келур сен сари,
Денгизлару тоғлардан ошароқ шошиб келур
Қутурган ёнартоғдай, дарёдай тошиб келур —
Рим маҳв ўлур, ўрнида қолур зулмат, вайрона!
Ким ўтса, бу хароба ерга боқиб гирёна,
Аламли ўйлар суриб, сўнг шундай хитоб этгай:
«Римни ҳурлик юксалтган, қуллик эса қулатган».

ПУШАЙМОН

Ҳақиқат юзига боқмоқ бўлибман,
Зулматга сўз қотган чақмоқ бўлибман,
Неча бор аҳмоқлар билан олишиб,
Эй, Тоҳир, неча бор аҳмоқ бўлибман.

Бўғзимда ғазабли унларим қолмиш,
Бўғилиб, учолмай кунларим қолмиш,
Неча бор нодонлар билан баҳс этиб,
Кундузларим кетиб, тунларим қолмиш.

Мен-ку бу оламда гарди фалакман,
Фоний бир шабнамман, бир капалакман,
Шуни била туриб, оҳ, била туриб,
Нечун жонсаракман, нечун ҳалакман?!

Номсизлар ичинда ном истамасман,
Уларга ёвдош уй, том истамасман,
Орсиз пастлар аро, эй мағрур рудим,
Бас, энди орому ком истамасман!

ЛЕРМОНТОВГА ТАТАББУЪЛАР

I

Бедард эдим, дилимни доғлаб,
Бошга ёғди дунё губори.
Умрим ўтган, эй азиз боғлар,
Қўйинг, мени қўйиб юборинг!

Бундан кетай, ёт дараларнинг
Холис, тотли ёмеирин ичай...
Муфсид кунлар, башараларни
Унутай... ё гуноҳин кечай.

II

Шўх қизларга шайдо бўлдим мен,
Баъзилари қаради кулиб,
Бўлди дунё кўзларимга кенг,
Қучоғимга тўлди ишқ гули.

Жувонларга жазман бўлдим мен,
Бирин бўлди дардимга маяҳам,
Бирин эса ерга қилди тенг,
Юрагимга тўлди нафрат, гам.

Дўст-душманининг ҳасад, ғарази
Бир губордир оёқ остимда.
Ғофил халқнинг дарди, марази
Бир минордай босар устимдан.

Нафсига қул буларнинг бари,
Шунинг учун ожиз, беқарор:
Меҳрида бор таъма заҳар,
Бардошида зўр адоват бор!..

Дили, тили ёвуз, қабиҳлар
Умидимни Исодай хўрлаб,
Юрагимга қўйди чормихлаб —
Синди кўнглим кўзгуси, ёраб!..

Кўзим тўла кўзгу синиғи,
Ҳар бирида — алданиш, алам.
Томиримда — аланга тиғи,
Айтинг, нетар алданган одам?

Фигонимни ёйди фалакка
Шонпарасту шармсиз зотлар.
Отишайми яккама-якка?
Йўқ, арзимас у яғир отлар.

Эй, бечора умрим, дилпорам,
Фақат сенга дил ачир, чунки
Бадбахтсан сен, йўлдошларинг ҳам
Бадруҳ, бадном, тонувчи — мункир.

Шундоқ экан, нетамиз, дилим?
Наҳот шундай яшаб ўтамиз?
Йўқ, бизни гар кутса ҳам ўлим,
Юксак тоғлар томон кетамиз!

Юрак қўрим сенга, эй шеърим.
Меҳрим сенга, ёруғ келажак,
Зотан, сенга ета олса ким,
Ўшаники абадий юрак!..

III

Унсиз оҳим оҳангдай оқди,
Шод боғларда гулларим қолди.
Гулим, ёндим — гулханлар ёқди,
Ёт тоғларда кулларим қолди.

Кулфат тушди бошимга юзлаб,
Кулиб енгдим, кулиб овундим.
Дилдираган дилимни музлар,
Қорлар билан поклаб, ювундим.

Ёру дўстдан ҳар неки кўрдим.
Отмадим ўч ўқин уларга.
Мен ўқларни қалбимга бердим —
Қалб эврилди маъсум гулларга.

IV

Менинг кўксимдаги қонли ярага
Кўзларингиз тушиб турибди, аммо
Ўзингиздан юксак одамни сизлар
Лойиқ кўрасизлар дод, масхарага!

Риёкор, қоронғу муҳитингизда
Идрок шам мисоли сўнар чорасиз.
Мардона қалб борми вужудингизда —
Авлодларга нени олиб борасиз?

Сизнинг мараз босиб кетган муҳитнинг
Тиғи кўзларимга минг бор санчилди.
Фарқи борми бунда одам ва итнинг —
Ўйлаб, кўзларимда яра очилди!..

Малҳам қўлингизда турибди, бироқ
Кўзларимга қўймай, кўз-кўз қиласиз!
Сиз фидойилиқдан қочасиз ҳар чоқ,
Чунки ўзингизни оқил биласиз!

Ҳиборлар, нонхўрсиз, қабиҳ, аҳмоқсиз:
Ахир менинг ярам — сизнинг ярангиз.
Ўз азобингизни кўрасиз, шаксиз,
Кўнгил кўзларимга бир бор қарангиз!

Майли! Сиз ярамга қўймангиз малҳам,
Армон билан чиқсин охири нафас —
Фақат кўзларимга боқиб, сизлар ҳам
Ўз фожеангизни англасангиз, бас.

Яна сени тушимда кўрдим:
Кўзларингга термулиб турдим,
Кўлларингни олиб қўлимга,
Шукр айтиб, кўзимга сурдим...

Ихлос билан пойингни ўпдим,
«Туринг...» дединг, ўрнимдан қўпдим,
Аён бўлди аччиқ ҳақиқат:
Сен — бир гул-у, мен — қуруқ чўп-дим!..

Яна сени тушимда кўрдим,
Яна мендан юзингни бурдинг,
Аста кетдинг... Мен-чи, ортингдан
Жодуланган каби югурдим.

Сўнг тўхтадим, кета олмадим,
Йўлда давом эта олмадим:
Мен кексайдим, сен-чи, ёш эдинг —
Мен ёшликка ета олмадим!..

ТИЛСИМ

Орзум аввал менга ёқарди:
Тунлар юлдуз бўлиб боқарди,
Кунлар чашма бўлиб оқарди,
Хаёлимга чечак тақарди —
Асал эди у пайтлар орзум.

Энди бўлиб қолди у оғу:
Ўз ҳаддимни билмадим, эвоҳ,
Орзум энди бўлиб қолди чоҳ!..
Кўп нарсани орзулаб, бериҳ,
Адашдим ва ортирдим гувоҳ,

Куйиб, билдим: орзу, умид гоҳ
Меъеридан ошиб кетаркан —
Бошга бало тоши етаркан.

Яшнайверар боғлар ўзгариб,
Сен ўзгармай қолурсан ғақат.
Не йилларки, ўтли кўзларинг
Хотирамни музлатар, ёқар...

Сенга асир бўлиб қолдим мен.
Аммо асло ёқмас асирлик.
Ҳамма асли яралгандир тенг,
Ишқ ҳам, асли, тенглик ва бирлик.

Сенинг ҳуснинг ортар муттасил,
Менга ортар муттасил озор.
Севган кўнгил доимо асир,
Севилганлар — гўзал ва озода!..

Яшнайверсин боғлар ўзгариб,
Сен ўзгармай яшагин ғақат —
Ахир ғақат сенинг кўзларинг
Юрагимни музлатар, ёқар!..

Наҳот мендан безди юрагинг?
 Сенга ошно хаёл садосин,
 Бўйсунмас бу қалб илтижосин
 Тингламоқнинг йўқми кераги?
 Тўхта, Севгим, Севгилим, кетма!
 Дарёдан бир балиқдай олиб,
 Жазирама қирғоққа отма,
 Айрилиқ — у ҳавосиз қирғоқ,
 Яшалмайман у ерда қолиб,
 Яна қўрқоқ бўлиб қоламан
 Ва беажал яна ўламан —
 Тўхта, Севгим, Севгилим, кетма!..

Тубсиз осмон қаърига ботиб,
 Бораётган қушлар изидай,
 Дала, боғни бир-бир уйғотиб
 Келаётган қушлар сўзидай
 Эшитилар олисдан нидо:
 — Айрилиқ йил фаслидир, ўтар.
 Дил тубинда ётсин нолалар.
 Бардошли бўл, бағрингни кўтар —
 Қор тагинда ётар лолалар!..

СОҒИНГАНДА

*Ҳаёлимда бўлдинг узун кун,
Сени излаб қирғоққа бордим...*

Ҳамид ОЛИМЖОН

Мени эслаганингда,
Менсиз ўтар экан тун,
Термуласан кечага
Деразангдан зор, маҳзун.

Ойдаи танҳо ва норлоқ
Ишқимни фарқ қилган тун,
Юлдузлар каби беҳад
Орзуйим кўмилган тун —
Поёнсиз қора фарёд,
Сўнгсиз дод кўмилган тун
Ичра сўзсиз ҳайқариб,
Югуриб юраман мен!..

Ҳар тонг эса қуёш бир
Ёнар тошдай отилар —
Туннинг қора кўзгусин
У парча-парча қилар!

Туннинг парчаси — дарё,
Тонг йўлида ётар у.
Мен севган тоғ, осмонни,
Кундузни уйғотар у!..

Қачон мени эсласанг,
Мен йўқ бўлсам, ҳар доим
Туиғи дарё бўйига
Излаб боргин, севгилим!..

Асал рангига ғарқ бұлди фасл.
Ширин хаёлларга тўлди юрак.
Масъуд нигоҳларни этиб асир,
Порлоқ хиёбонлар чорлаб турар.

Осмон рангли сувлар ойнасида
Юрагини кўрар паришон куз.
Юрагимдан тошар бир қасида —
Тун шамоли кўкка сочар юлдуз.

Бунча тивик бу куз кечалари!
Бундай ойдин дамлар такрор бўлмас.
Кўнглим, юр, шудрингзор ўтлоқ сари —
Бу юлдузлар ер-кўкка такрор тўлмас.

Гўзаллик ҳамиша бетакрордир,
Бетакрордир умр дақиқалари.
Дилим, бу фаслингга севги ёрдир
Ойдин куз кечалари сингари.

Эртакчи гулларга бўлганча ром,
Шудрингзор ўтлоқда ўйнарди бола.
Шудрингранг осмон ва зангор боғ аро
Мўъжиза қушлари учар ҳаволаб...

Бу — қадим тасаввур. Йироқ-йироқда
Бугун ҳам у қушлар чалгай наволар...
Ҳар кунги осмон ва ҳар кунги боғда
Таниш қалдирғочлар учар ҳаволаб.

Ҳамон ҳайратбахшдир қушлар, боғ, осмон
Хаёл чексизликка доимо вола.
Мен олам олдида ҳамиша ёшман,
Олам ҳам мен каби — ҳайрон бир бола.

ҶАДИМГИ ҲИҚМАТ

Ростгўй одам софдил, соддадил бўлар
Ёвуз рақибни хиёнаткор дўстни
Жазолаш ўрнига, баъзан, афв қилар.

Афв эвазига яшайдиганлар
Асло писанд этмас баланду пасти:
Ростгўйлар ёнига улар ҳар сафар
Фақат ҳамла қилиш учун келишар.

Чунки ростгўйларни ҳамма билади:
Улар меҳрибонлик, мардлик, ҳиммат ва
Соддадиллик қурбони бўлиб ўлади.

КУЗ КЕМАСИ

Куз кемаси қўзғалди, гуллар,
Сиз кетарсиз, кема шошилар.
Ҳидларингиз қолар мен билан,
Хайр дерга айланмас тиллар.

Рутубатли тонг туманлари.
Шошинг дарё — кемангиз сари!
Мен етолмас қирроқларга-да
Етиб бординг, сузинг илгари!

Куз кемаси қўзғалди, қушлар,
Учаверинг кўнгилни хушлаб!
Эркин-эркин этингиз парвоз,
Мен қолурман юракни ушлаб!..

Сен, эй япроқ, бўлма кўп хомуш,
Бу турғунлик дарахтидан туш.
Шамолларнинг кемасига кўн,
Уч-у, озод самоларни қуч!

Япроқларнинг ҳаммаси, эй боғ,
Бизни ташлаб кетди, қолдик тоқ.
Фақат битта кемасиз япроқ
Қолди менинг кўксимда бу чоқ...—

Шу ҳам кетса, ҳеч бўлмас эди,
Танҳо юрак — япроқ сураги —
Жўнаб кетган бор кемаларни
Маёқ бўлиб чорлаб туради...

Қайлардандир бўлиб бадарга,
Боққа қўнган, эй, қора қарга,
Кимсасиз боғ дарахтларининг
Кемасига ўзингсан дарға!

Суз!.. Қағиллаб чорла, ёгсин қор,
Корда оплоқ бир келажак бор:
Гуллар, қушлар тўла кемасин
Буриб, ана, келмоқда баҳор!..

Тонг олди уйғониб кетдим ёз куни.
Осмонга боқдимۇ бўлдим фаромуш:
Деразам ортида чорларди мени,
Илтижо қиларди тонгги ой нохуш...

Тонгги осойиш ва ойнинг сукуни
Оғушига олди мени, хонамни:
Рухимни ғарқ этди ғаройиб бир туш —
Тушимда кўрдим мен ёлғиз онамни...

Тонг олди ёлвориб сайрарди бир қуш,
Балки уйғотмоқчи бўларди мени...

Менга ишон, қаламим,
Нурли йўлдир тўрт томон.
Сенга эмас, юкимни
Ўз елкамга ортаман.

Сен дейсанки, бормайман,
Алдоққа гарқ ҳар томон.
Ишонма! Юр, алдоқнинг
Кўзига мил тортаман!

Юр, қоғозга чизайлик
Кунимиз манзарасин,
Раглар билан безайлик
Дераза, панжарасин.

Манзарада ҳар куннинг
Офтоби балқиб турсин,
Умр каби
 ҳар туннинг
Чақмоғи чақиб турсин!

ФИҚРДАГИ ПАНЖАРА

Шер аввало бўлди кўп ҳайрон:
Атроф — шовқин, қувноқ тантана;
Ҳар томонда хилма-хил ҳайвон —
Шундай экан ажойибхона!

Томошаю мазах ҳар кунда —
Шер ташланар қафасга қараб —
Уни таққа тўхтатар шунда
Темир сарҳад — темир панжара!

Оломон шер бардошин синаб,
Таҳқирлади, қилди масхара,
Чидолмай шер ташланди, яна
Ушлаб қолди темир панжара!

Тор қафасда айланар ваҳший,
Гоҳ нафратли, синиқ ихрайди.
Не берилса, ёмонми-яхши,
Танламасдан ейди, ухлайди.

Тушларида ўрмонни кўрар,
Унга сомиъ ўрмон, ҳайвонот:
Барча ундан муруват сўрар —
Эҳ, ростми ё ёлғон бу ҳаёт?!!

Уйғонару кўз оча солиб,
У ўрмонни қўмсар, ахтарар.
Исён этиб ўкирар, нолиб,
Титраб кетар темир панжара!

Ваҳшат ичра у панжа урар —
Темир тўрдан ташга чиқолмас.
Хезланар ва чамалаб кўрар —
Панжарани ҳечам йиқолмас!

Шер уззукун айланар, толар,
Қаҳри ёнар ўт нафасида!
Чопа келар ва тўхтаб қолар
Панжаранинг рўпарасида!—

Унга одат бўлиб қолди бу:
Энди ўзин урмас қафасга,
Ташга чиқмоқ учун юрару
Тўхтаб қолар ўша нафасда!

Бари зое эканин англаб,
Озодликдан умидин узди.
Ётиб олди ерга тарванглаб,
Дилда шерлик ўлганни сизди;

Емакдан бош тортиб, тўнг, пурғам,
У кун бўйи оғир мудрайди...
Томошага келгувчилар ҳам
Охир унга қизиқмай қўйди.

У ортиқча юк бўлиб қолди,
Бўшатдилар уни бир куни:
Темир сарҳад — эшик очилди,
Ҳайдадилар қафасдан уни.

Шер қўзғалди, юрди бир одим,
Сўнг тўхтади бўшлиққа қараб —
Уни шу пайт қолди тўхтатиб
Фикридаги темир панжара!

Яна ортга қайтди шалвираб,
Ётиб олди жойига қайта —
Ҳайдадилар судраб, қалтираб,
Ўжар шерга лаънатлар айта.

Сўнг кетишди.
Ойдин тун кирди.
Шер жилмасдан ётарди, ё раб!
У шу кўйи
Тунда жон берди:
Кўз олдида — темир панжара.

ОЧИҚ КЎЗЛАР

Афсона

«Хуросон подшоҳларидан бири султон
Маҳмуд Сабуктегин¹ни вафотидин юз йил
ўтгондин сўнг тушида кўрдиким...»
САЪДИЙ «Гулистон»идан

...Шоҳнинг боши қотиб қолди,
Бу қандайин сирли туш?
Ана, унга марҳум султон
Боқиб турибди нохуш...
Унинг жисми, бор аъзоси
Тупроқ бирла бирикмиш,
Аммо тупроқ аро унинг
Икки кўзи тирикмиш!..
Қабоғининг хонасида
Айланур кўзлар ғамли,
Назар солар тўрт тарафга
Интиқомли, аламли!..

«Ҳай, бу бир туш,— ўйлади шоҳ,—
Аммо бунда не таъбир?»
Ақли ожиз; доноларни
Чорлади у бирма-бир.
Тушини ҳам айтди, лекин
Не-не муаббир, ҳаким
Тушга таъбир топа олмай,
Бошин эгиб қолди жим.
Шунда шоҳ бу аъёнлардан
Ғазабланди, орданди.
Яна улуғ сарой сари
Донишманлар чорланди.
Донларни хўп қийнади
Подшоҳ кўрган сирли туш.
Бутун сарой лол турганда,
Кириб келди бир дарвеш.

¹ Сабуктегин — X-XII асрларда Ўрта Шарқда ҳукм сурган ғазнавийлар сулоласининг асосчиси; у сомонийларга қарши чиққан ва Ғазнада мустақил давлат барпо қилган (962 йилда); у мустақил давлат Сабуктегиннинг ўғли Маҳмуд Ғазнавий даврида гуллаб-яшнаган ва кейинчалик таъназулга юз тутган.

Айтди: «Эй шоҳ, не муаммо?
Айт, барчасин ечаман.
Ожиз қолсам, ўзимга тан,
Бир бошимдан кечаман!»
Дарвешнинг бу саркашлиги.
Шоҳнинг келмай хушига,
Яна бир бор қайтди ночор
Ўша ғамгин тушига:
«Оллоҳ раҳмат қилгур султон:
Кеча тушимга кирди.
Бир дам икки очиқ кўзи
Менга тикилиб турди!..
Водариғо, бор аъзоси
Тупроқ бирла бирикмиш,
Аммо тупроқ аро унинг
Икки кўзи тирикмиш!
Қабоғининг хонасида
Айланур кўзлар ғамли,
Мен тарафга назар айлар
Интиқомли, аламли!..
Таъбир недур, сўзла, дарвеш?» —
Шоҳ қаҳрли тикилди.
Дарвеш бир дам тин олди-ю,
Сўзни мухтасар қилди:
«Таъбир ушбу: неча йилким,
У ҳукм сурган макон
Ёт, нодонлар қўлида кўп
Бўлди тарожу талон.
Шу боисдан ҳасратангиз
Кўзлар сенга қаданган,
Очиқ кўзлар истар: чора
Топсанг ночор ватанга».
Шоҳ ҳам,
Нодон донолар ҳам
Ғамгин бош эгиб қолди.
Дарвеш эса, саройдан жим,
Чиқиб, кўздан йўқолди.

Алданмасак: бормиз!

Алдансак: йўқмиз!

Нозим ҲИКМАТ

Севгилим, ишқимиз гўзал ва буюк,
Худди боламиздай азиз ва суюк —
Ундан ҳам буюкроқ, ундан ҳам гўзал
Дунёда ҳеч нарса бўлмас ҳеч маҳал!

Оламда кеча ва кундуз бор каби,
Заҳру бол маънода даҳлдор каби,
Бил: қилич кўтарган бир хунхор каби
Ишқимизнинг ғанимлари бор.

Билиб қўй: ғанимлар иблисдек айёр —
Юзма-юз курашмас бизларга қарши;
Тубанликлар қилиб бўлса-да гарчи,
Улар яшамоқда биздан устивор.

Улар бизни алдар анчадан буён:
Гўё севишмоққа берганлар имкон,
Аммо, бил, бу имкон қип-қизил ёлгон,
Севгилим, ғанимлик шундан ҳам аён.

Улар ҳеч очирмас кўзларимизни,
Яширин тинглашар сўзларимизни,
Ҳеч ерда тинч қўймас ўзларимизни,
Бизга қарши қайрар дўстларимизни!..

Истарки: яккалаб қўйсаю бизни,
Сўнг барбод айласа ҳур ишқимизни,
Умримиз йўлини бузиб ташласа —
Муҳаббат-ла ўтган кунларимиздан
Рухимиз риштасин узиб ташласа!..

Шуни била туриб сени, севгилим,
Ишонч, имон билан севаман жондан —
Шуни била туриб, мени сев, гулим,
Фақат шу ишқ дея ўт бу жаҳондан!

Севгилим, ишқимиз гўзал ва буюк,
Сен каби суюк у, мен каби суюк;
Ғанимлар сўзига учмасак агар,
Бизнинг севгимиздек барқарор, гўзал
Дунёда ҳеч нарса бўлмас ҳеч маҳал!..

Мангу кундуз хаёли билан
Чексиз кеча ичра кезиндим.
Кўз узмайин олис юлдуздан,
Асрий ёғдусига исиндим...

Тонг отмоқда. Ана, офтоб —
Ўлмас мавжудликнинг ўзлиги.
Ҳаёт — жуда эски бир китоб —
Севинчларнинг қадим сўзлиги.

Гўзалликка уйронган шубҳа
Туманликка кириб йўқолди.
Қўлларимда кундузга тухфа —
Бир юракнинг шеърлари қолди...

ҚУЁШНИ ҚУТҚАРГАН БОЛА ҲАҚИДА РИВОЯТ

Бола чоғиб борар дарё бўйида,
Соғен югуриб борар барабар.
Бир жумбоқ чарх урар мурғак ўйида:
«Нега сув тубига чўкмас соғлар?»

Бола чоғиб борар, унинг ёнида
Ити ҳам ирғишлаб боради, шоғиб.
Сувда, икковининг сўл томонида,
Чоғиб борар қуёш — унинг қуёши.

Бола билан бирга чоғар басма-бас
Дарахтлар, майсалар... дарё тинмайди.
Боланинг кўнглини ром этар ҳавас:
«Соғлар чўкмайди, улар синмайди...»

Бир орзу туғилар шу он ўйида:
«Чўкмас соғ бўлсам, нур бўлсам мен ҳам,
Доимо яшасам дарё бўйида,
Дарё билан оқсам, сира тинмасам!..»

Шундай хаёл билан кўнглини чоғлаб,
У дарё бўйида югурди, голди,
Кечки салқин тушди. Қорайди боғлар.
Қуёш катталашиб, дарёга тўлди...

Ва бирдан қуёш ҳам, нур, соғлар ҳам
Оҳиста-оҳиста чўка бошлади!
«Қўлингни бер, қуёш!» дедию шу дам
Болакай дарёга калла ташлади.

Ит шу пайт безовта ув солди қаттиқ,
Гўё ўз тилида уни чорлади.
Болакай қирғоққа чиқмади қайтиб.
Кўкка юлдуз чиқди. Ой ҳам порлади.

Ит ҳамон югурар дарё бўйида,
Сувга, ой аксига дарғазаб ҳурар —

Шовқинли дарёнинг шаффоф қўйнида,
Юзиб бораётган болани кўрар!..

Содиқ ва вафодор итнинг кўзига
Ой бўлиб жилмайиб боқар болажон,
Оппоқ ёғду сочиб дарё юзига,
Ой бўлиб сув узра оқар болажон...

Ой ботар. Тонг отар. Ит-чи осмондан
Кўз узмай, шафаққа нигоҳин тикар:
Дарё бошланувчи тоғлар томондан
Болажон қуёшни кўтариб чиқар!..

Осудадир баҳорги осмон.
 Утиб борар булутлар равон.
 Абадият ичра бу макон —
 Сен ҳам бунда, эй юрак, қувон!

Толиқтирар бу сокин сабоҳ,
 Қўзғол энди, момоқалди роқ!
 Кўкка учган инсоний қароқ —
 Қуёш, йиғла — ёмғир, ёғ бу чоқ!

Табиатни ювинтирар сув,
 Бошланар бир тоза интихоб.
 Беғубору беғам, беғулув
 Далаларга нур сочар офтоб.

Эй беш рангли булут пайғоми,
 Садқа бўлсин сенга жисму жон!
 Эй абадий фараҳлар жоми —
 Дилим, кўкка нигоҳ сол, қувон!..

ОТАЛАР БАЁНОТНОМАСИ

Эшикларни ланг очиб қўйинг,
Ташқарига чиқсин болалар,
Боқсин улар оламга тўйиб,
Кўринсин тоғ, боғу далалар!

Ўтирмасин ўғил болалар
Ойимтилла қизлардай уйда,
Шер улғайсин вужудларида —
Ювош бўлиб ўсмасин қўйда!

Майли, «итдай уришсин» улар,
Ифлос бўлсин, майли, уст-боши, —
Ювса, кийим топ-тоза бўлар,
Битиб кетар, ёрилса боши.

Кечалари телевизорларга
Занжирламанг бола нигоҳин,
Танга чиқсин, кезсин қорларда,
Кўрсин оппоқ тун боғларини.

Майли, қўрқиб осмонга боқсин,
Қирсин сирли тун шуурига,
Дилда умид чироғин ёқсин —
Термуларкан юлдуз нурига...

Дадил қадам қўйсин турмушга,
Уларга эрк беринг, муҳими:
Хонаки гул, хонаки қушга
Айлантирманг бола руҳини.

Юрган — дарё...

Ўзбек халқ мақоли

Чорраҳада ўйланиб, қотган,
Тўхтаб турган одам — очиқ кўр.
Чорраҳани шарт кесиб ўтган,
Юриб кетган таваккалчи — зўр!

Чорраҳанинг бошида — ҳадик,
Номаълум бир қисмат туради.
Қисмат асли қандай бўлади —
Буни юрган одам билади.

Чорраҳада — энг енгил ҳаёт:
На ҳаракат, на бордир кадар.
Чорраҳада яшамоқ фақат —
Ўз ўлимин кутгандан бадтар.

Мўъжиза бор тонг палласида.

Заъфар тортган гул-чечакларни
Кўрмоқ истаб баҳор нозида,
Эй кўзларим, юз қидиринглар,
Кўролмайсиз, истак беҳуда:
Утлоқлару чакалакларни
Бирдай босмиш кузги шудринглар.

Армон этиб кўп тилакларни
Бир сўнгсиз туш бизни осуда
Кўмажак ва бу юракларни
Қизгалдоқлар олур — расида!..

Чўчитмай хур капалакларни,
Қабру чаман, чакалакларни
Бирдай ювиб ўтар шудринглар...

Кўз олдингда отар экан тонг,
От мангулик хаёлин, инсон,
Тонгнинг ўзи абадиятдир.

Юрак бир ғунчадай очилди бирдан,
Янги бир оламда мен бўлдим бунёд,
Борлиқ жилваланди етти минг рангда.

Яна қалб огоҳдир жуда кўп сирдан,
Қайтадан туғилди бу эски дунё,
Кўшиқлар айтди у янги оҳангда.

Тингларкан, масъуд бир ўйларга чўмдим.
— Ким бор?!— деб қичқирдим тунда. Ҳар
ён жим.

Бирдан шивирлади менга аллаким:

— Бир сирдан мен сени этурман огоҳ:
Минг бора туғилгин, барибир, ҳар чоқ
Дунё ўша-ўша, «бу — эски равоқ»...

Инсон чексиз марта туғилар, дунё
У билан янгидан бўлади бунёд,
У билан янгирар бу эски ҳаёт —

Юрак бир ғунчадай очилганида,
Ерга ранглар каби сочилганида!..

БАҲОРДА КЎРИЛГАН ТУШ

Бир тонг
Бўлиб қолдим шабада:
Оёқларим остида — осмон.
Бунда бордир на ғам, на хатар,
Бунда бордир на дўст, на душман.
Мен —

кўринмас бир тўлқин эдим,
Руҳимда — бир илоҳий қудрат:
Чексизликлар сари юлқиндим
Кўкнинг чексиз пардасин судраб!..
Не кўрмадим

ул салтанатда! —

Етти рангга жонимни тикдим!
/Оллоҳни кўрмадим, албатта./
Фақат

ёлғизликда

зериқдим...

Шунда азиз ер сари учдим,
«Салом!» деди таниш ўтлоқлар.
Мен тупроқни, гулларни қучдим... —

Эҳ, бемисл эди у чоқлар!..

ДОНИШМАНДНИНГ ПАНДИ

Қачонлардир қай бир донишманд:
Қилган экан шундайин бир панд:
Кимнинг умри ўтса лаззатда,
Енгил-елпи бахт-фароғатда,
Кексайгач у, ёшликдан фақат
Вужудидан қолгай хотирот!—
У жисмига муте, қул бўлгай,
Ўйлагани — қорин, пул бўлгай,
Фикри тошдай топмагай ривож,
Юрагини ёғ босар паққос;
Армон дарди тарк этмас уни,
Дилин ўртар кексалик туни
Қўрғошиндай пушаймон, хаёл —
Бу оламга келмаган мисол
Ҳис қилади ўзин у одам,
Ҳис қилади гўдаклигин ҳам!..

ХОТИРА

Кўз очиб кўрган еринг
Сувратдай кўзда қолар,
Онажонинг ўргатган
Жонажон сўзда қолар.

Туғилган еринг — жисминг,
Унда ҳаёт бошлайсан.
Жаҳон кезсанг, не кўрсанг,
Уйингга қиёслайсан:

Бошқа эллар тўйини
Тўйингга қиёслайсан,
Қўшиғини, куйини
Куйингга қиёслайсан.

Зиёрат қилсанг агар
Бошқа бир халқ мазорин,
Ўз мазоринг эсларсан,
Дилда ортиб озоринг.

Гулларин кўрсанг, эсга
Тушар ўз эккан гулинг,
Эсга тушар маҳалланг,
Қишлоғинг, шаҳринг, элинг.

...Осмонда учсанг ва ё
Денгизда сузсанг агар,
Кўринмай қолса таянч —
Қуруқлик, қишлоқ, шаҳар,

Ёмон хаёл, кўрқувдан
Қутқарар фақат сезгинг —
Хотираниг: парча еринг
Дилингга берар таскин.

Қайда, қачон яшама,
Хотира муҳим, демак.
Хотирот — вужудингда
Уриб турган бир юрак.

УЧ ОҒАЙНИ БОТИРЛАР АҲДИ

Бизни севганларни севайлик,
Жонлар фидо хайрихоҳларга!
Бизни қувганларни қувайлик
Йўлсиз, қоронғу қирғоқларга!

Курашмоққа етилдик, мана,
Бизни эзганларни эзайлик,
Ҳақ, адолат қилсин таңтана,
Музаффарлик минорасини
Ўз туғимиз билан безайлик!

Мана, уч йўл — танлангиз, кетдик,
Эрк, муҳрингни юракларга бос!
Ора йўлдан бизлар ор этдик,
Энди ҳаёт, қисмат — йўл аниқ:
Борса келар ё борса келмас!

Қунботарнинг шафағи
Чорлайверсин қон йиғлаб,
Борма, қуёш, борсанг тар,
Қолурсан унда ухлаб.

Борлиқ қушлар чирқиллаб,
Қўноққа чорлар такрор:
Қўнма тун бутоғига —
Қуёш, унда зулмат бор.

Кетма, осмон ёлғизи,
Қўзларимда қол менинг,
Бу юртда абад бедор
Сўзларимда қол менинг!..

Деразамдан боқар ой... жим оқар ойдинлик,
Бир ёруғлик оқар ҳорғин томирларимда.
«Ором ол,— деб шивирлайди тунги

сокинлик,—

Бўлавермас бундай имкон ахир ҳар кимда!
Балки эрта бирор ташвиш тушар бошингга,
Лоқайд боқар, ночор боқар беқарор осмон,
Ғусса тоши тўлар балки ичу тошингга,
Кўзёшингга парво қилмас ағёру ёрон...»

«Не савдолар бордир яна?..— қийнар саволим,
Алангадай ёна бошлар дилим, ўйларим,
Бу оташдан олислашмоқ истаб хаёлим,
Ундар мени унетмас бир маънолар сари...»

Кўзларимга кулиб боқар ойнинг кўзлари,
Кулиб, гўё сирли шеърлар ўқир у ёдан —
Борлигимни ёритади ойдин сўзлари:
«Олам қолар, ғам қолар, сен кетурсан,

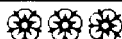
одам...»

Сен бекорга хафа бўлдинг, дўст,
Бу ҳол ўткинч бир дақиқадир:
Дардни унут, равшан тортсин кўз,
Равшан кўзинг чин ҳақиқатдир.

Улоқтир бор русса тошини,
Сен ҳақсан-ку, шунинг ўзи бас.
Деразани очиб, бир нафас
Ташқарига чиқар бошингни:

Емғир ёғар... жимлик... соф ҳаво...—
Тиркликнинг Лаҳзаси ҳақдир!
Ҳар сония — дардинга даво,
Инсон учун ҳар бир зум бахтдир!

ОСТАВҲАЛИ ШЕЪРЛАР

I

Қанийди, мен бу дунёда абадий турсам,
Қуёш каби уфқдан уфққа сайр этиб юрсам,
Ҳар тонг кўрсам уйғонётган олам халқларин,
Кундуз каби уйғонётган

ЭЛИМНИ КЎРСАМ

2

Табаррук Бухоро шаҳридан ўтиб,
Дала йўлларидан Жилвонга етиб,
Қумдаги жаннатга кириб қолдим мен:
Пахтазор, узумзор, олмазор яшнар,
Тош-тупроқ, қум — бунда неки бор — яшнар.
Кўксим кўтарилиб, нафас олдим мен.

Бир маҳал ҳайратдан ушладим ёқа:
Куннинг тафти 45—50 даража —
Гармсел қувраган ўтларни ўрар,
Офтоб майсаларнинг қонини сўрар...

Қуёшни оқ қалпоқ мисоли кийиб,
Заминдай айланиб,

СУВЧИ СУВ ТАРАР

3

Тўрғай парвоз этди,
Қўшиқлар айтди,
Қиёслаб торликни кенгликлар билан.
Соёси кўринмас нуқтага етди,
Куйлади бир ўзи... қўшиғи битди:
Томчидай кўзлари қамашиб кетди
Поёнсиз оламга боқиб

ҲАЙРАТДАН

4

Оғир нафас олиб ухлайди хаста.
Унинг бошида
Жим эгиб бошини,
Бир даста
Гулдаста йиғлайди

УЙҒОҚ

5

Бу қадимий тупроққа сен мерос сўзларни эк:
Келажак майсалари ўсиб чиққай ҳайқириб —
Ҳаётимиз оқажак дарё мисол айқириб.

Ўлмас сўз ва идрокнинг ниҳоллари барқ ургай:
Кесилмас — ҳеч ким унга пичоқ, болта уролмас,
Сўзинг шундай тупроқки, ҳеч ким топтаб
юролмас —

Кунимиз ерларига

СЕН МЕРОС СЎЗЛАРНИ ЭК

Қушчалар ҳавога қандай хўжайин бўлса,
 Шамоллар самога қандай хўжайин бўлса,
 Шудринглар наҳорга қандай хўжайин бўлса,
 Чечаклар баҳорга қандай хўжайин бўлса,
 Худди шундай

ХЎЖАЙИНМИЗ БИЗ ҲАМ БУ ЕРГА

Саҳари, қуёши, кундузлари бор,
 Шафақи, тунлари, юлдузлари бор,
 Қушлар нағмасию гул бўйлари бор,
 Беҳад ноз-неъматини ҳам тўйлари бор
 Дунёмиз нақадар бахтли, улуғвор.

Эркилик қитъаларда қулдай сотилиб,
 Жасур курашчилар қамаб, отилиб,
 Ҳар кун одамлари ўлаётган бу,
 Улкан бир Гул каби сўлаётган бу
 Дунёмиз нақадар бадбахт ва ночор.

Дунёнинг бахти ҳам, бадбахтлиги ҳам
 Фақат бизга боғлиқ бугун

ДУСТГИНАМ

8

Бу хазон япроғи қайларга кетар?
 Нечун ой ёғдуси боғни тарк этар?
 Сендан-ку, айрилиб кетмоғим аниқ,
 Ҳайҳот, айрилмагай мөндан

АЙРИЛИҚ

9

Уйғон, эй музли дарё,
 Қиш зулмини от ҳар ён!
 Менга содиқ қурдош бўл,
 Сирим айтай, сирдош бўл.
 Уйғон,
 Сўзим айтайин,
 Оёғим музламасдан,
 Тезроқ уйга қайтайин.

ҚАЙТМАСМАН СЎЗЛАМАСДАН

10

Бу йигит ғалати ҳақиқатпараст:
 Адолат ҳақида гапирар жўшиб,
 Амалда эса ҳеч иш қилган эмас.
 Бундай хўкизларни омовча қўшиб,
 Беҳуда гаплардан бир муддат бўшаб,
 Эртадан кечгача

ЕР ҲАЙДАЙЛИК ЮР

Очлик, зорлик мавсуми
 Бўлди қиш бўриларга.
 Еб бўлмас қор, шамолни,
 Чоғ келмас ирилларга.

Бўрибоши бошига
 Ажойиб қарор келди,
Ваҳший аждодларининг
Тажрибаси кор келди —

Тўдага айтди: «Қўйли
 Ўлкаларга қўчамиз.
Барча оми итларни
 Ўзимизга қўшамиз...»

Бўрилар қорликлардан
 Тушиб борди яйлоққа.
 Пойлоқдаги итларни
 Бошлашди алдамоққа:

«Қўйларни бирга еймиз,
 Итлар, бизга қўшилинг.
 Бўлар бизга суяги,
 Бўлар сизга гўшт, илик!»

Итлар кўнди. Яйловлар
 Бўриларга берилди.
 Шундоқ қилиб, қўйлар ҳам,
 Итлар ҳам

ТЕНГ ҚИРИЛДИ

12

Шуълалар ичида адашиб қолдим.
Фикрим тўрт тарафга йўл олди, толдим,
Қуёшга ёлбордим, йўл кўрсат, дедим.

Қунга қарайвериб, кўздан қолган ким?
Менми ё
Мендан кўз юмган аждодим? —
Ўзинг айта қол, эй,

ЗАМОНДОШ ҲАКИМ

13

Бақриқ — жаҳолат овози.
Шеърият — кўнгил ва ҳақиқат сози.
Бақриб шеър ўқир

МУНОФИҚ ШОИР

14

Ҳей, бурнида осмонни кўтариб юрган одам
Мени кўрган заҳоти тунд бўлиб турган одам,
Сени менга дуч қилган лаҳзага лаънат айтдим,
Тўнғиз ё итни кўрсам,

БЎЛАРДИМ ШОДУ ХУРРАМ

15

Қаноат бор бизда, шунинг ўзи бас,
Камбағаллик каму кўстимиз эмас.
Бадавлат бўлса ҳам
Аҳли жаҳолат —
Ҳамзамон бўлса ҳам,

ДЎСТИМИЗ ЭМАС

16

Тўтиқушнинг она тили йўқ,
Бордир фақат хўжайинлари,
У ўшалар тилида сўзлар,
Уларники умрининг бари.

Йўқдир бирор тўтиқуш номи

ИНСОНИЯТ, ЕР ТАРИХИДА

17

Ёмонга айланса яхши бир одам,
Ажабланмай қўйдим, воажаб, мен ҳам:
Хусусан, ёмонлар устоди иблис
Бошда малакларга бўлмиш

МУДАРРИС

Бир дово дептики, буюк тараққий
 Буюк таназзулнинг устида тургай.
 Содда қилиб айтсам, бўлмасди чакки:
 Хазонлар устида кўклам барқ ургай.

Замон котибларин қалами тирик,
 Омонлик мадҳида сўз кўндир ғоят.
 Ерга боқ: қайда бор экан ноҳақлик —
 У жойда маддоҳлик қилмоқ —

ЖИНОЯТ

Энди унинг кўнгли тўқ:
 Дўст ҳам йўқ, душман ҳам йўқ.
 Силлиқ борар ишлари:
 Фаришталар, иблислар —
 Ҳаммаси

ТАНИШЛАРИ

Самарқанд, эй, само қўлидаги соз,
 Гумбаазлар юраги, эй, бобоовоз,
 Пештоққа битилган, эй асрий калом,
 Эй, безабон ранглар, сизларга салом!

Сиз — кундуз нурисиз, мен бир губорман,
 Аммо шу лаҳзада айнан мен борман.
 Ташим ўхшаса ҳам сайёҳга, бироқ
 Ичим,

ҚАЛБИМ СИЗГА ЎХШАЙДИ МУТЛОҚ

Юртим дарёлари каби оқар фикрим.
 Ўтмиш, келажакка оқар у доим.
 Баъзан офтоб каби кўкда у қоим.
 Баъзан шамол каби тўхтаб қолар жим.

Дарёлар тўхтаса агар юртимда —
 Ўйла, соҳибҳаёт, сабаби кимда?—
 Топлоққа айланиб қолса ҳар чаман,
 Фикрим ҳам тўхтайди, мен ҳам ўламан.

Аммо
 бу дарёлар ҳеч қачон тинмас,
 Қумликларга сингмас, қиличдай синмас.
 Улар оқаверар бу еримизда,
 Шовиллаб оқажак

ТОМИРИМИЗДА

ШУЪЛА ДАРАХТИ

Мен-ку, мўъжизакор, валий эмасман,
Аmmo асрордан ҳам холий эмасман:
Ҳолатим афсунга гоҳо қоришгай —
Сени хаёл қилсам, зулмат ёришгай!

Кўзимга кўрингай шуъла дарахти,
Сенинг тимсолингда порлар у, бахтим,
Чорлар у, дилимни йўқда бор эгар,
Кулли оламдаги тунни ёритар!..

Унутилар ташвиц, таҳлика —
Мен ўз гулзоримга кириб бораман.
Кўзимга урилар сонсиз гул, тикан —
Жаҳонимни асир этар бу чаман!

Юрагимга кирар бир гўзал баҳор,
Гуллар мен истаган сўзларни сўзлар,
Тошдек лол қотаман: ахир бу гулзор
Бунчалар шафқатсиз — бунчалар гўзал!

Кўз олдимда ёғаетган қор
Турап мисли оппоқ бир девор.
Уйлайман: «Бу девор ортида
Қордан бошқа яна нелар бор?»

Кўраяпман қуёш кулгусин
Ҳам бағримга тўлган гул исин...
Чақирмоқда қалбимни қушлар,
Учай, эй қор, изн бер, изн!..

Тоғда энг биринчи тонгни кўргувчи,
Офтоб нурларида илк бор юргувчи,
Кундуздан биринчи эҳсон сўргувчи,
Эй, чўпон, мен сенга ҳавас қиламан!

Булоқлар сувини биринчи ичган,
Юксакда дарёнинг соф бағрин кечган,
Бу дунё жумбоғин бир ўзи ечган,
Эй, сайёҳ, мен сенга ҳавас қиламан!

Ойдин кеча — илиқ бир тунда
Деразани очиб ётаркан,
Бу гул ҳидли ажиб сукунда
Қаршимдан ой сузиб ўтаркан,

Боғ ортида, ҳовуз тарафда,
Қурбақалар қуриллар чўзиб...
Шунда қалбим «тўлғонар кафтда» —
Жоним ойдай кетади сузиб...

Ахсида бошини йўқотган жарлар
 Ёўкси тўла зулмат, ётар уйқуда.
 Сирдарё — у Оқсув¹ жарларни чорлар
 Уларни уйғотмоқ бўлар беҳуда.

Асрлар водийнинг пойтахти бўлган
 Бу ўлик шаҳарнинг ухлоқдир сири.
 Асирий,² Бобур ҳам шунда туғилган,
 Бу ерни уйғотар уларнинг шеъри.

¹ Сирдарё қадимда, Сайхун, Яксарт дея номлаганларидан аввалроқ, юнонларнинг Осиёга босқинидан ҳам олдин, Оқсув деб аталган; милoddан аввалги даврларда скифлардан бўлмиш парикан қабилалари юрти Фарғона (Фарғона «парикана» сўзидан келиб чиққан) пойтахти бўлган Ахсикиент номи ҳам эски туркийдаги «ақ сув» сўзи, Оқсув дарёси билан боғлиқ.

² Асириддин Ахсикатий — шоир, маликушшуаро; мўғуллар босқини пайтида ватандан кетипга мажбур бўлган; форсийдаги девони сақланган (муаллиф изоҳлари).

Доим оғир бўлган дунё юмуши.
Лекин сен чумоли эмассан, инсон.
Қаноти қуёшни тўсган рух қуши
Бизнинг заминда ҳам учган бир замон.

Буюк хотлар номи билан барқарор
Бу қадим тупроқда ҳамма нарса бор:
Боқ, сен ўзинг билан кўришдинг дийдор,
Эй, офтоб нурини кийиб юрган қор!..

Ақлимни ҳайратга солар бир ёғду,
Телба ўйларимда бир мўъжиза бор:
Мен, гўё, қачондир яшаганману
Бугун ўша умрим бўлмоқда такрор!..

Лаҳзалар ортидан мўралаб турар
Болалигим, қари, тийра тунларим.
Ўтмиш ва Келажак бўйлаб югурар
Менинг чексиз умрим, ўлмас кунларим!..

Кўзларимни чарчатди бўёқ —
Чироғимни ўчирдим, гўё
Қоронғуга ёдингни кўмдим,
Тинч ухлай, деб, кўзимни юмдим.

Азобланиб чиқдим бутун тун:
Олиб кирдинг тушимга нечун
Ёз тунини, ўтлоқни, сойни,
Чўмилаётган яланғоч ойни?..

Тўхтаб қолдим чоғи мен кўпроқ
Орзум, хаёлимнинг ёйилмасида?
Мендан олисларда қирғоқ — гул, тупроқ.
Азалий дарё-чи, оқар осуда.

«Неки ёйилмада қолса, фарқ бўлар...» —
Дея қаттиқ ура бошлайди юрак.
Руҳим, теварагим тўлқинга тўлар —
Узоқ-узоқларга тез кетмоқ керак!

Шамолда қуриган овозим
Шоҳ каби қарсиллаб синади.
Бу қирғоқ дарахтсиз, ҳавосиз,
Дарё ҳам ноғаҳон тивади.

Юрак кутар — тинмай дук-дуклар.
Ой порлайди қордай ярқираб.
Бор ғуссамни кифтига юклаб,
Дарё оқиб кетар шарқираб....

Унга меҳр қўйдим, не кечар ҳолим —
Шамолни қафаслар эмиш у золим...
Барибир икки ўт орасидаман:
У — дунё кўрган, мен — норасидаман.

Меҳри боис аввал қўйгандим ихлос,
Қаҳри боис бўлдим ихлосдан халос
Аmmo у ҳурматга лойиқ бадбиндир,
Бадхаёл бўлса ҳам, ҳақиқатбиндир!..

Қоп-қоронғу баҳор кечаси...
Шилдираган ариқнинг саси
Мени боққа етаклаб чиқди,
Руҳиятим айлади асир...

Қоронғуга боққанча бир зум
Ўйлаб қолдим: недир мен ўзим?..
Атиргуллар ҳидини туйдим,
Кўрмаса ҳам уларни кўзим.

Сизни тушкун этмиш тубан тушунча,
Шунданми орангиз бузилмиш бунча?..
Асли орангизда кўпайган беор —
Гувоҳкорга дўсту жаллодга ҳамкор.

Сизни юксалтиргай самовий оҳанг,
Соянгиз билан, бас, қилаверманг жанг.
Шундай дер юлдузлар таратган у куй:
«Инсон, яқинингни ўзинг каби суй!..»

Етдим шундай кунларга —
Кетган омадим келди,
Мендан юз бурганлар ҳам
Яна қайта дўст бўлди.

Етдим шундай кунларга
Маҳак тоши¹ қўлимда.
Муҳими — ўтди дард, ғам,
Қолдим бир бор ўлимдан.

¹ Маҳак тошини олтин, кумушга суртиб, аслиги аниқланади.

Шомда, денгиз қирғоғида турардим дилгир,
Бу ҳолимга кулиб ўтди бир кимса, ҳайҳот.
Тўлқинланар рўпарамда ҳаёт ва мамот,
Эй, беҳабар, беишқ кимса, эътибор қилгил:

Бу денгизмас, севгилимнинг шўрли ёшидир,
Қирғоқдаги тоғлар — азоб тушган бошидир,
Соҳилда сен босиб юрган совуқ тошлар ҳам
Бедардларнинг унга отган дардсиз тошидир!..

Бир тўп юлдуз тепамда, ҳайҳот,
Не ҳақдадир сўзлашар, кулар.
Менинг учун тушуниксиз, ёт
Тун тилида сўзлашар улар.

Мусаввирман ўзни таниган,
Қадим шамол билан кезаман,
Кўзингизга,
 шарқ осмонига
Тонг ва қуёш расмин чизаман.

Эмиш, икки малак қўниб инсоннинг кифтларига,
Яхши-ёмон ишларини ёзармиш дафтарига.
Шу гап сабаб кўп кузатдим одамзотнинг ҳаётин,
Кўрмадим лек елкасида фаришта ё шаётин.

Кейин билсам тил топишиб бир тоифа айёрлар,
Малакларни калакалаб, ажиб тузоқ тайёрлаб,
Пойлаб туриб, ғойиб шарпа гарданига
Шайтонларнинг елкасига миниб олган экан-да!..

текканда —

Дарё бўлиб, тун-кун оқиб, ишқ истадим,
Офтоб бўлиб ўзни ёқиб, ишқ истадим.
Сувратинг ёд этиб, этдим дунёни ёт —
Йўллариингга ёлғиз боқиб, ишқ истадим.

Келмас бўлсанг, келу бағрим чок эт мени,
Йўлинг бўлиб ўпай пойинг — хок эт мени!
Руҳимга ҳам, хоқимга ҳам ҳоқим бўлиб,
Ўзинг каби ғуборлардан пок эт мени!..

Хайр демай кетдинг, қолдим мен ҳайрон,
Ҳайрату севинчим айладинг вайрон,
Хайру доноликни сендай гўзалдан
Ўрганмаган ўзим нодонман, нодон!

Юзинг аксимиди баҳорий ранглар,
Сўзинг аксимиди дилбар оҳанглар,
Кўзинг аксимиди у ёруғ осмон —
Кўролмаган ўзим нодонман, нодон!..

Кетганингдан бери бир соат ўтди —
Мен олтмиш асрни яшадим ғамгин.
Ҳолбуки, шунча вақт орасида сен
Оппа-осонгина уйингга етдинг.

Наҳот мен шунчалар узоқ яшадим —
Йилнинг тўрт туманлик фасли ҳам ўтди?!.
Ниҳоят, ишқ сиррин мен англаб етдим:
Юрак ўз ёрини кутар абадий.

Кузатдим бир қировли тонгда
Утаётган куз қушларини,
Бирдан бағрим оғриди, тинглаб
Ғамгин-ғамгин товушларини.

Ҳар тонг хазон ҳидига тўла.
Сезилар сой сувин совуши.
Ҳар тонг кўкка чорлар кўзимни
Кетаётган қушлар товуши...

Ҳақ, ноҳақ ёнма-ён, лаҳзада жамдир,
Бири ортиқ бўлса, бириси камдир.
Оламда олғирлар агар ҳакамдир,
Бил, дунё ишлари ёлғондакамдир.

Ёлғоннинг ёви бўл, ёлвормай яша,
Ноҳаққа ҳақингни ҳеч бермай яша!
Ҳақ учун курашиб, қайғур ростакам —
Оламда олғирлар бўлмас ҳакам.

Тик турсам, тик юрсам, соямда юриб,
Мазаммат қилган зот, саломат бўлгин.
Йиқилсам, ёвимнинг ёнида туриб,
Маломат қилган зот, саломат бўлгин.

Ёмонлик бўлса-да, бердинг-ку сабоқ,
Дўстмасу ҳамкасбим, аллакимимсан.
Бойисам, жавоҳир бергум бир табоқ —
Ахир сен — энг ёвуз муаллимимсан!

Қачондир дўст эдик, энди
Мени бир ёт каби ёдла.
Ёмонликлар қилиб менга,
Дилингни, майлига, шодла.

Ёмонлик қилмагум бир бор
Алам чексам-да минг қатла —
Кўмиб бўлмас ахир зинҳор
Нажосатни нажосат-ла.

Бугунги кун пок ўтди жуда:
Яна сенга йўлладим нома,
Кўз ўнгимда турдинг бир муддат,
Висолингни қилмадим тама.

Бугунги кун пок ўтди жуда,
Нафс ўтида хасдай ёнмадим,
Ғам чекмадим ҳуда-беҳуда,
Севмадим ҳам нафратланмадим...

Бесабрлик бас энди, юрак,
Умримнинг буёғи сабру собирлик.
Менга аён, эй гаддор фалак,
Касбу коринг фақат жабру жобирлик.

Насибамдир энди қаноат.
Ўнкамга киргувчи ҳаволар — сабр.
Шундоқ экан... бас энди, ҳеч пайт
Ҳеч кимга қилмайман ёмонлик, жабр.

* * *

Аҳволимни сўрама мендан,
Сўра бедил мусибатлардан —
Улар ҳеч не яширмай сендан,
Сўзлар ўтган уқубатлардан —

Улар меҳмон бўлган кўксимда,
Юрагимнинг қонини ичган...
Хайриятки, улар айна кун
Мендан юзин буриб, воз кечган.

Чин шоир учун сўз мисоли бир қиз,
Пок сўзни, ҳақ сўзни севар у покруҳ.
У — сўзни беминнат куйловчи ҳофиз,
Удир жисми ҳалок, удир ҳалокруҳ.

Баъзи беномуслар қоғоз қорайтиб,
Фарқ этмас каломнинг қизу жувонин —
Қимлардандир қолган гапларни айтиб,
Бойиб юрганига яшар қувониб.

Менга уйқу бермайди, негай,
Бу дунёнинг уйқусизлиги,
Бу дунёга ҳирс қўйган талай
Инсонларнинг қайғусизлиги.

Балки бирор маъно касб этмас
Шоирона «уйқусизлигим»?
Йўқ, ҳамма ҳам фаҳмига етмас:
Бу ҳол — менинг феълим, ўзлим.

Маслагинг бўлмаса, ғоянг бўлмаса,
Ўзлинг, ўзингнинг соянг бўлмаса,
Ҳимоянг, қалқонинг — қоянг бўлмаса,
Ҳаёт ҳаёт эмас, бир ғурбат бўлар.

Зўр фазлинг ё каму кўстинг бўлмаса,
Ёнингда, дилингда дўстинг бўлмаса,
Душманинг бўлсаю қасдинг бўлмаса,
Ҳаёт ҳаёт эмас, бир ғурбат бўлар.

Балиқ сувни суйган каби сени суяман.
Ўтин ўтда ёнган каби сен деб куяман.
Куй чолғусиз яшай олмас, мен эса сенсииз,
Сенсииз менга Ер — қирғоқсиз курраи денгиз!..

Қўзи ўтга талпинади. Мен сен томонга.
Парвойим йўқ туну кунга, яхши-ёмонга.
Сен — қуёш, мен — оташпараст, сени севаман.
Койнотда сенсииз Ердай ёлғиз теваман...

Дўстлашади одам ўзига
Ўхшаганроқ одамлар билан:
Дўст ўхшайди руҳан дўстига,
Бир-бирига ўхшайди душман.

Дўстларимни назардан кечир —
Ёмон бўлса улар, ёмонман.
Яхши бўлса, айб этсам, кечир —
Мен ҳам ахир битта инсонман.

Хушомад этмоғу мурувват кутмоқ,
Нодўстни ёлғондан сийлаб, дўст тутмоқ,
Ўртада қийналиб дардингни ютмоқ
Ўртайди жонингни — бу аён менга.

Билишар умрингда не қилганигни,
Кимлар оёғига йиқилганигни —
Бебаҳо кунларни йўқ қилганигни...
Мангу яшайсан, деб ким айтди сенга?!

Сувдаги аксига ҳураверсин ит,
Махлуқ мунча подон, дея бўлма хит.
Бехуда ўтяпти умри, деб куйма —
Унинг гумроҳлигин менинг деб туйма.

Қарға гар тулкига бўлиб ҳамсуҳбат,
Пишлоқдан айрилса, дунё ғам емас.
Эй, Тоҳир, эътибор берма, жаҳолат —
Сен даволайдиган касаллик эмас.

Юксакда кимлардан қочяпсан, яшини
Кел, менинг самовий кўксимга яшин!

Кўкни кўлмак босди, деганлар алдар,
Яшин ухляпти, деганлар алдар.

Шабнамман, бағримда тиниқ осмон бор,
Кел, яшин, сен учун унда макон бор —

Губорли шамоллар ғовин йиқурман,
Мен сени осмонга олиб чиқурман!..

Кўзимнинг нурини ичди бу боғлар.
Сенсиз, ой, қоронғи боғлар керакмас.
Кечди юрагимдан дарёлар, тоғлар.
Кечдим, бас, дарёлар, тоғлар керакмас —

Ёнган юрагимни ют, эй мусиқор!
Учайин сен билан, бўлай надиминг.
Тингладим — бу дунё ғариб мусиқа,
Фиғови янгию шавқи қадимий!..

* * *

Волиданг ўтми, қорми,
Не ёшдасан, қоронғу?
Бағрингда ёғду борми,
Борми бирор бир ёнғу?

Несаан ўзи — билай деб
Ўртанарман, муқарман,
Чун пойингга бош уриб
Бормоқлигим муқаррар.

Баҳор келди, шошилинг боққа —
Керак бўлса бахт, осудалик.
Салом беринг ўйчан бутоққа,
У бош эгиб, олади алиқ.

Энг муҳими — тўхтанг ва бир оз
Қулоқ солинг нафас олмасдан:
Сайрамаса булбул хушовоз,
Қочиб чиқинг ундай қафасдан.

АСОС

Ҳазил

Биламан, лаззатли таомдир ғийбат,
Мен ҳақда не десанг деявер, рухсат.
Мен ахир ким бўпман, ғийбат қилавер,
Хоннинг ортидан ҳам гапираркан эл.

Зарра ақлинг бўлса, мунаққид, шеърнинг
Суви кўп, деб зинҳор қилма ҳақорат:
Энг улуғ санъаткор яратган Ернинг
Тўртдан уч бўлаги сувдан иборат.

Бас, ҳасратни йиғиштир, ўртоқ,
Ҳасрат — иши эмас эркакнинг.
Кел, жим ўтир, ҳув осмонга боқ,
Тингла кундуз айтган эртақни.

Еч сўзингдан ғусса либосин,
Кеч ортиқча дарду даъводан —
Мен ҳам ростлаб олай нафасим,
Сен ҳам нафас олгин ҳаводан!..

Ғуйиб бўлган кўнгил кулини
Шамол сочиб юборар, шаксиз.
Шунда зарраларга бўлиниб,
Йўқолурсан дому дараксиз.

Шамол сенинг душманингдир, бил,
Ажалингдир бу ғайри шамол:
Гулханигда шамолни ёқ, дил,
Ёқолмасанг, топурсан завол.

Учган юлдуз мисол келдинг бир лаҳза,
Ҳайратдан ҳапқириб урди юрагим,
Тунда тўлин ойни бағрига босган
Теракдай сел бўлиб турди юрагим.

...Теракнинг бағридан чиқиб кетди ой.
Қалбимга шуълалар тўкиб кетди ой.
Сен келиб, бир кундуз бошланди: кундуз
Нақадар узундир, шом чўкмас ҳануз...

Огоҳ қил ғуссангинг сирру сеҳридан,
Сарнигун этмагин, эй сарвқадим:
Агар сен йиғласанг, бу тоғ бағрида
Саргардон акс садо йиғлар абадий.

Бу кеча кўзларим ёдуга ташна,
Ой каби кул сен ҳам, эй сарвқадим!
Кетайлик — тоғларга кулгингни ташлаб,
Акс ҳолда, акс садо йиғлар абадий.

ТОҒНИНГ ИСТАГИ

Лола: «Эй тоғ, кел, фақат боқайлик шу қуёшга —
Булутлардан рутубат сочилгунча бу бошга!
Кўтарайлик ердан қад, кўкка парвоз этайлик,
Бу совуқ, хилват жойдан узоқларга кетайлик!..»

Тоғ: «Лола, ҳей, лолажон! Баҳор бўлди,
очилдинг,
Юрагимдан томган қон каби ерга сочилдинг...
Сен — лаҳзасан, мен — абад... Чарх ургилу
парвоз эт,
Айтолмаган сўзларимни айт — узоққа олиб кет!..»

Менинг осмонимнинг қувноқ нурлари,
Сочилинг, сочилинг ёрим сочига!
Бош эгиб, табассум айласин пари,
Бош эгиб борайин унинг қошига...

Бу кун шўх ирмоқлар оқур жўш уриб,
Тўш уриб, лаб босур қирғоқ тошига...
Бу кун ирмоқларга мен ҳам қўшилиб,
Жўш уриб борурман ёрим қошига!..

Яқинда ўлган одам
Радиога қўшиқ айтар.
Мен унимас, ўзимни
Ўйлайман шундай пайтлар...

Қўшигини айтаверса
Ўлганидан кейин ҳам —
Қандай гўзал, қандай зўр
Куйлаётган у Одам!

Ҳар кеч шом тушаркан, хаёлга чўмиб,
Уфққа боққанча кўзимни юмиб,
Ишқу жунун ичра ўз қўлим билан
Музлаган шафаққа қуёшни кўмиб,

Ойнинг қайғудоши — тунга қўл тутдим,
Кундуз кечди, дея кунни унутдим...
Кунларни унутдим, унутдим барин —
Чунки... «Келади» деб мен сени кутдим.

Салом, дейман кексаю ёшга.
Салом, дейман дўстга, душманга.
Баъзан ҳатто дарахтга, тошга
Салом бермоқ келур хуш манга.

Бу оламда яшамоқ ахир —
Тирикларга соғлик тиламоқ,
Ўз гурурин енгиб бир умр,
Ўзгаларга ассалом демоқ.

ШАФАҚ ЁНҒИНИ

Ёғиб ўтди ёруғ, кузги ёмғирлар —
Дурдай ҳаволарга тўлди боғ, яланг.
Барглардай шивирлаб, тин олди сирлар,
Нурлар сукунатга бермоқда салом.

Кўринди қуёш — у мен истар калом,
Тилимдан тушмас у, юрак шивирлар.
Мен уни чорлайман, у-чи, батамом
Сўзимни эшитмай, тинмай таҳқирлар.

Куз ёлғиз ҳамроҳим, йўллар ҳўл, хазон.
Телбадай алаҳлар гоҳ-гоҳ баргрезон.
Мен унинг тилига тушунолмайман.

Боғлар титраб толар, изғирин елар,
Судралган хазонлар нолиши келар...
Ҳей, баҳор, мен сенсиз бунда қолмайман!..

Адолат бор дунёи дунда:
Умри битган неки бор — ўлар.
Муҳаббат бор — инсон бир кунда
Минг бор ўлиб, минг бор тирилар.

У шонар ва орзу қилар:
Қуёш чиқар — ёр келар — тунда!
Ишқ бўлмаса агар очунда,
Бор мавжудот йитар, қирилар.

Ўлим деган ҳақиқат ҳам бор.
Ҳар не унинг олдида бурчли.
Башар бундан чекмайди оҳ-зор,

Чунки унга ҳурлик, саодат
Бергувчи энг олий ҳақиқат —
Муҳаббат бор, ўлимдан кучли.

Биз беш йил бир жойда кўрдигу таҳсил,
Яширдик дилларда не сирру асрор.
Бизлар дўст эмасдик, билардик яхши,
Дўст бўла олмаймиз кейин ҳам асло.

Шундоқ ҳам билардик: ақлимиз расо,
Лек бизни алдарди ҳисси тағофил:
Сен мени, мен сени ҳисоблаб гофил,
Дўстлик суруридан бўлдик Мосуво.

Лафзан рост туйғуни сўзлай олмадик.
Гарчанд норостлигин билсак ҳам, бешак,
Кесакни тош дедик, тошни-чи, кесак.

Бир-бировимиздан айладик ҳадик,
Яширдик доимо дил сиримизни —
Бизлар тушунмадик бир-биримизни.

Мен жуда кўп марта адашдим
Лекин буни кўплар билмади.
Адашиб кўп йўлларни босдим,
Йўллар, йиллар парво қилмади.

Хаёлимга эргашиб, шошқин
Кўчалардан хилватга қочдим.
Адашмоқдан қочдим... Ҳур, жўшқин
Сўзларимнинг кўзини очдим.

Умрим тилсим бўлди ўзимга.
Очолмадим. Боқдим изимга:
Адашишдан адашманман ҳеч.

Хатоларни солар эсимга,
Жазо берар менга эрта-кеч —
Юрак муштлаб турар кўксимга!..

Шафақ ёнғинидан узмай кўзимни
Дераза олдида турардим тикка.
Қуёш видоларга тўла сўзини
Ёнар ҳарфлар билан ёзди фалакка.

Мен уни ўқидим. Гўё ўзини
Отиб, видо қилди кимдир юксакка:
«Соядек ёшлигим ётар чўзиниб,
Офтоб, видо айтма сен ёш юракка!..

Танидим. Бу — Ибсен¹ арвоҳи эди.
Кўзимга тикилиб, у аста деди:
«Ёшлик интиқомдир». Ана шу оқшом

Руҳим тетикланди, ўзгардим тамом.
Ҳар оқшом энди у қаршимдан ўтар,
Ўша сўзларини эслатиб кетар.

¹ Г. Ибсен — норвег драматурги.

Тунги сукунатни титратиб ўтар —
Бепарво боғни зор қақшатар шамол,
Беқарор дарахтлар қаддин дол этар,
Хор этар бу боғни шовқин ва малол.

Бу ҳолат руҳимда огриқ уйғотар.
Аммо бундан қочмоқ эмас муддао.
Ёлғиз, тек турибман. Боғнинг бенаво
Ноласи ничоқдек кўксимга ботар!.

Юракларни ютиб, гузиллаб ҳамон,
Дарахтларни букиб, эсмоқда шамол.
Само ҳам эгилиб бормоқда ҳолсиз.

Қай инсон чидагай бундай аҳволга? —
Ҳайқириб юборар қалбим шамолга:
«Мана, мен эгилмай турибман ёлғиз!..»

Ўткинчи ғам сабаб, кўзларингда нам,
Осмонга термулиб, сўзласанг эзгин,
Офтоб тингламаса нидонгни, сезгин,
Ғамгусор бўлмайди меҳрибон ой ҳам.

Агарда умидбахш юлдузлар беғам,
Бақрайиб турсалар, бермайин таскин,
Уларнинг олдида бўлма ҳеч мискин,
Сен ёлғиз эммассан: дўстинг бор — Чидам.

Кимнинг ва ниманинг муштоқи бўлсанг,
Бош ургин ўшанинг оёқларига.
У ҳам тушунмаса кўнгил зорига,

Ғам чекма. Ўзинга илтижо қил сан,
Чида. Йўл топмасанг дил қарорига,
Унда сен, эй, мағлуб, арзийди ўлсанг.

Ҳаёт — рӯё ва у — адабий.

Альбер КАМЮ

Ҳаёт — рӯё. Ростлик ва рпё.
Рухимизни қандайдир муддат
Бу кенг олам — сукунат, шиддат
Сирларига этар маҳлиё.

Надир йўқлик ва абадият —
Ўйлаб, ўзни ўртаймиз, гўё:
Оний шодлик, изтироб, ғафлат
Тушдай кечар, бари — бир рӯё.

Чексиз қувонч йўлларин истаб,
Қадам ташлаб борамиз шахдам,
Чексиз қайғу йўлларидан ҳам.

Бахтиёрлик, буюклик излаб,
Ададсиз бир умрлар кечар.
Ҳаёт, ўлим сирин ким очар?..

Ўлсам, ўлим билан севишажакман.

Бахтиёр ВАҲОБЗОДА

Ҳаёт, ўлим сирин ким очар,
Туғиладир қачон у қошиф?..—
Фикрим асрларга тирмашиб,
Ўлим деган лаҳзадан қочар...

Бу дунёда неча йил яшар,
Не йўлларни ўтадир босиб —
Авваллар ҳам билмаган башар,
Бугунда ҳам турар бош қашиб.

Ривоятда этилгандай нақл,¹
Зулматдадир абад чашмаси.
Унга етмоқ — ўлим-ку ахир!..

Эй сен шаккок издиҳом, чекил.
У сирни мен билдим, чамаси:
Ўлим яшамаклик сиридир!..

¹ Ривоятларда ёзилишича, Искандар ҳам мангу яшашни истаб бир умр обиҳаёт ахтаради ва Ҳиндистонгача уни излаб келиб, вафот қилади. Жаҳонда фақат бир зот — авлиё Хизр Алайҳиссаломгина обиҳаётга етишган, эмишки, обиҳаёт чашмасини у зулмат дунёсидан топган.

Мен ҳам Машраб каби билмайман сани —
Одамизотмисан ва ёки малак?
Нечун рӯёларни тан олиб, таниб,
Менинг борлигимга келтирурсан шак?

Нурли борлигимдан титрайди фалак —
Хур қалбим қуёндай оҳ урар ёниб.
Сен ўзинг беҳабар азобдан тониб,
Мени азоблайсан, айлайсан ҳалак.

Менинг борлигим ҳам, билки, бир хубоб,
Эй, шамол, истасанг — тинар шўхлигим,
Борлигим ўрнини олар йўқлигим.

Аммо қалб ёдгори — беш торли рубоб
Борлигим ҳақинда оламга куйлар.
Амин бўл: ҳеч қачон тинмас бу куйлар!..

ГУЛЛАРИМ

Ўтмишдан узоқлаб кетди йўлларим,
Келажакка ҳозир етмас қўлларим
Мен — қайсар одамман: Бугуннинг тошлоқ —
Ерида ўсмоғи шартдир гулларим.

ҲЕЧ ҚАЧОН

Шафқатсиз юлдузлар чақнаган кўкка
Қарай оласизми титрамай, тикка?
«Кечмишим, ён энди эшигингни», деб
Сўзлай оласизми қоронғиликка?

ТУЙҒУ ЕТАКЛАГАНДА

Ерга қараб туриб, қувонар кўзлар:
Энди йўлга кирган гўдакнинг изи...
Тамагир идрокмас, уни ер узра
Етаклаб бормоқда туйғунинг ўзи.

НАРСАЛАР

Нарсалар қаршимда мунтазам
Ортиб борар, камайиб борар.
Парвойимга келтирмасам ҳам,
Бу ҳол бир кун юракни ёрар.

ПАРВОЗИМ

Сўнгсиз, рангин фаслларга ёр
Куйлар ҳаёт дарахти бедор.
Мен бу дарахт узра қушнамо
Парвоз этиб юргум доимо.

ЮЛДУЗЛАР

Найрангбоз фалакка тунги мулозим —
Юлдузлар баландан пастга боқар жим.
Эй кўзим, уларга эгилиб эмас,
Ҳар доим тик туриб қарамоқ лозим.

ТОНГ

Кенгликларнинг бор эшиги берк,
Беркитгандир уларни зулмат.
Беркитилган унда кундуз, эрк —
Мен барини этурман озод!

ФЕЪЛИМ

Не ният кўнглимга хуш келса, ҳар он
Танбал вужудимга берурман фармон,
У менинг амримга айлаб итоат,
Меҳнат қилмоғи шарт соатма-соат.

ОҚИБАТДА

Сиз мени алдадингиз. Аянчли, бевафо — сиз.
Бплиб қўйинг: бу билан менга жин ҳам урмади,
Аммо сиз ишончимдан бирдан маҳрум
Мен учун бу дунёда тирик туриб ўлдингиз,
бўлдингиз.

ХУЛОСА

Андишасиз кимсага, эй дил,
Минг хизмат қил, минг яхшилик қил,
Аҳмоқликка йўяр барини,
Яхши кўрмас ҳеч қачон сени.

МЎЪЖИЗА

Бахтнинг мезонимас кошона, гўша,
Кўнглим, пуч орзую армондан бўша!
Тик тутиб юрсам бас йигит бошимни —
Дунёда мен учун мўъжиза ўша.

ОЛОМОН

Бошига бир тоғни келтирса осмон,
Заруратдан сажда қилар оломон.
Қошидан тоғ ваҳми кетгани замон,
Яна ўз билганини қилади инсон.

ТЎНКА

Дарахтнинг тўнкаси хунук бўлса ҳам,
Ёнса, ҳарорати, нури берар наф.
Чиройли бўлсанг ҳам, эй, тўнка одам,
Шундай бенафсанки, ҳайф демоқ ҳам ҳайф!

АЛДОҚЧИ УМИД

Қўлинг узун бўпти, деб эшитиб, кўп қувондим,
Йўлинг ҳам узун бўлсин, дегандим, бироқ,
Кўрсамки, қилич бўпти қўлинг ҳам, ёўр тилинг
ошнам,
ҳам,
Алдоқчи умидимнинг ўтида ўзим ёндим.

ГУЛДАСТА

Гулдаста кимнидир қувончга элтар,
Гоҳо кимларнидир элтар дафнга.
Эй гулзор, қаршингда қолдим мен дилтанг
Тушуна олмасдан зиён, нафингга.

ФАЙЛАСУФНИНГ ТАСКИНИ

Йўқотдим соғлигимни. Бор эканки, йўқотдим.
Уни увоқ этиб, бу тубсиз дарёга отдим.
Бир балиқ у увоқни ютару сузиб кетар,
Аммо у балиқни ҳам балиқчи тўри кутар.

БЕГУМОН

Сўзни нур билан бошлаб, нур билан тугатса ҳам,
Ичи тўла қоронғи экан асли бу одам.
Бу ҳаётнинг бағри кенг, бу ҳаёт кўп беомон —
Нур сотиб яшаганлар кўр бўлиши бегумон.

СЕҲРЛИ ПЎЛАТ

Билмай қолдим — йиқитди мени золим фалокат,
Қўнғлим синди, синиқдим — синди у худди
пўлат.
Хўрландим... Ўз сўзимда туравердим — жим,
муқим.
Сеҳрли пўлат каби тикланди яна руҳим.

САВОЛ

Айт, дилим бу кун аро Қундуз надир?
Тун аро сайёра ой, юлдуз надир?
Барчасин ҳайратга кўмган Қўз надир?
Яхшиси, айт, ўзгасин қўй: Сўз надир?..

ОҲАНГ

Тош қотиб тупроқ аро ётган ўзинг,
Эй, буюк оҳанг, оқиб, қотган ўзинг.
Нурлигингни эслаю нурлан! Кеча
Тонгни шабнамларни уйғотган ўзинг!

БИР ГЎЗАЛГА

Ором олмоқ истагандим кўксинга бошим қўйиб,
Бўлмади, кетдим юракдан сабру бардошим
қўйиб.
У мени ишқи билан қийнатмасин, дебсан, гўзал,
Мен борар йўлни бекит бор жафо тошин қўйиб!..

ЁР ҚАЙДА

Тасаввур қилганим ёр қайда? Йўқдир,
Ҳамонки топмадим — Ер, Ойда йўқдир.
Қидирмоқ фикридан кечдим. У, билсам,
Дилимдан ўзга бир ҳеч жойда йўқдир.

У

Бефаросатликда у мендан ўтибдир, яхшилар:
Нени билсам шармисорлик, у шараф-шон деб
билар.
Шум рақиблар нонга игна қўшганин билдим-ку
мен,
Ўлгиси келган бу ит бўлса, уни нон деб билар.

МУАММО

Тик ўсиб, хўп мева туккан чоғида
Шарт кесиб ташланган дарахт шохига
Нима дей? Нима деб тасалли берай?
Унинг хом мевасян ким учун терай..?

ҲУРРИЯТ

Ф. Х. Доғларжадан

Қадим-қадим замонда қуллар
Хўжасини кўтариб юрган.
Бугун қуллар хўжаларининг
Ғоясини кўтариб юрар.

ҲАЙРОНЛИК

Сенсиз — муҳаббатсиз бу тун.
Ғами ниҳоятсиз бу тун.
Мунча саодатсиз бу тун

Нечун қиёматсиз бу тун —
Наҳот, яна тонг отар сенсиз?..

СЕН ОРЗУ ҚИЛМАЙДИГАН ЖОЙ

Ишқ дардидан вужудинг хаста,
Тапвишлардан руҳинг шикаста
Бўлмайдиган жой бор, албатта.

У — бошингдан жуда баландда,
Оёгингдан жуда ҳам пастда.

* * *

Ҳар қандай қоронғу тун этагида
Ёруғ юлдуз бордир. Ёруғ юлдуз бор —
Жавоҳир бўлгандек денгиз тагида.

Сен мағлуб бўлсанг ҳам олдга қараб бор —
Умид қил, хаёл қил зафар ҳақида:
Олда ғолибларни қутлар ҳақиқат.

* * *

Қундуз ташвишига қўл чекиб, худрой,
Шоми ғарибонда ўлтирардим тоқ,
Атроф ой нурига ғарқ эди.

Аммо кўринмасди менга тўлин ой.
Уни тўсиб турар эди бир япроқ.
Билмадим — у қандай барг эди?..

ТИЛИМИЗ

Бир парча булут тўсса, офтоб кўзга кўринмас,
Бир пас ел терскай эсса, хушбўй бу ён юринмас,
Бир муддат биз зиёсиз, гул атрисиз қолурмиз.

Тилимиз бир қуёшки, у қуну тун сочар нур,
У бир гулзорки, сўлмас, рангидаи яшнар умр,
У бир ерки, ўлсак ҳам, унда яшай олурмиз.

ЎЗИНГ БЎЛИБ ЯШАСАНГ

Томчида акс этар дарё, дейдилар.
Кўзингинг исмини дарё қўйдилар.
Дарё бўлиб оқар,
Доим тик боқар,
Томчидай қуримас томчидай кўзинг —
Ўзинг бўлиб яшасанг ўзинг.

ИСТЕЪДОДСИЗНИНГ ТАСКИНИ

Бальзак ким бўлибди? Агарда мен ҳам
Бальзакдай дарвештаъб, Бальзакдай кажбахт,
Муҳтож, қарздор бўлиб яшасам ҳар вақт,
Ҳар дам
Ҳеч тинмасдан роман ёзардим —
Довруғимга чўкиб кетарди олам...

АЭРОПОРТ ЯҚИНИДАГИ УЙ

У ҳар кеча ярим тунда, кутилмаганда
Самолётлар овозидан уйғониб кетар.
Ухлай олмай анчагача ўйланиб ётар.

Ана шунда билинтирмай ҳеч кимга, қатъий
Қадқадир жўнагиси келаверади...

ТЎХТАБ ҚОЛГАН ОДАМ

У бир умр югуриб,
Гоҳ эмаклаб, гоҳ туриб,
Етадиган жойи ҳам,
Қайтадиган жойи ҳам —

Ердаги бирдан-бир ҳад
Фақат шахсий манфаат.

ЧҰНТАК ҲАҚИДА ЭСЛАТМА

Ҳар ким ҳам тушади бундай ҳолатга:
Ортиқчалик қилиб қолади қўллар,
Чидолмай мулзамлик ва хижолатга,
Қўллар чўнтак сари аста йўл олар.

Ҳар доим чапакка ҳозир у нозир
Қўлларни чўнтакка тикмоқлик лозим.

КЕСИБ АЙТГАН СЎЗИНГ

Сўнги нафас етгани нафас
Ёр-дўстларинг кўзин ёшлайди.
Нафас — ҳаво бир шамшир бўлиб,
Борлигини борлиқдан бўлиб,
Бир зарб билан кесиб ташлайди.

Кесиб айтган сўзинг бўлса гар,
Сендан кейин у яшаб қолар.

* * *

Нақадар даҳшатли китоб жавони —
Мен унга қарайман қўрқиб, қувониб,
Чумоли тоғларга қараган каби.

Бир оғриқ товондан чиқар бошгача,
Бир фикр кўнглимни титар, ёритар:
«Ёзмоқ ва яшамоқ керак бошқача!..»

* * *

Нафас олмай қўйди тунги дарахтлар.
Уришдан тўхтади гуллар юраги.
Мен боғда ёлғизман, лолман, карахтман...—

Узингни, сўзингни гулнафасингни
Қайда, деб гуллардан келар сўрагим.
Мен сенсиз бадбахтман, қайдасан, бахтманд?

КЎЗИМ ДАРЁСИ

*Чун хаёлингнинг кечар ери кўзум дарё-
сидур..*

ЛУТФИИ

Кўзим дарёси ҳажрингда
Оқур сарсон, унга боққин,
Бу кеч, э ой, туш осмондан,
Сен унда тун бўйи оққин!

Кўзим дарёсининг ости
Соғинчлар тошига ғарқдир,
Кўзим дарёсига сен, ой,
Севинч тошиб бўлиб ёққин!

Бу қалб сизмай вужудимга,
Тошиб, қирғоқ сари чиқди —
Очилди лолалар... Ошпоқ
Оловда, ой, барин ёққин!

Бироқ у лолалар ёнмас.
Югур, ой, лолазор узра —
Бирин сен шарт босиб ўтгин,
Бирин ердан олиб таққин!..

Ботиб кетди, ана, ой ҳам,
Ўзим бир тун билан қолдим,
Кўзим дарёси, тўлқинлан,
Ёну чақмоқ бўлиб чаққин!..

Мен тушунмас тилда сўзлаб,
 Гуркираб дарё келар!
 Барқ уриб дарё бўйинда
 Майсаранг дунё келар!

Ҳар кўнгилда янги оҳанг,
 Ишқ, умидлар уйғотиб,
 Ҳар саҳар чаҳ-чаҳ уриб,
 Бир булбулигўё келар!

Дўстларим, наврўз келибдир!
 Гулнафас еллар елар!
 Умримиз водийсига
 Бир беғубор маъво келар!

Даста-даста гул териб,
 Ҳар ён сочиб, шўх-шўх кулиб,
 Бир хаёл мисли хиромон
 Ширину Лайло келар!

Воҳки, Мажнуннинг жунуни
 Жўш уриб қоним аро,
 Сўзладим: «Айтинг, яна
 Бу лаҳза не маъно келар?»

Сўз демай ўтди гўзаллар.
 Мавжли дарё сўзлади:
 «Мен билан бу лаҳзада
 Пайдою нопада келар!»

Сўнгра мен ҳам ҳайқириб,
 Чопдим: «Баҳор, дарё билан
 Ахтариб, юргим, сени,
 Тоҳир деган шайдо келар!»

ОВОЗИНГНИ ЭШИТГАНДА

Тутуб кўксумни, оҳ ургум —
Овозингни эшитганда.
Самоларда учиб юргум —
Овозингни эшитганда.

Изинг тушган, кўзинг тушган
Губор борки, суруб кўзга,
Сурур бирлан хаёл сургум —
Овозингни эшитганда.

Юзинг кўрмас куним — кўрман,
Агар шарпа солиб ўтсанг,
Очиб кўзни, тагин кўргум —
Овозингни эшитганда.

Бу кунлар — кемаким, сузгай:
Жаҳон уммон, ўзим дарға,
Қаён йўл бошласанг — бургум,
Овозингни эшитганда.

Соғингайман овозингни,
Тушимда сасларинг келгай,
Тушимда бўзлагум юм-юм
Овозингни эшитганда.

Бу ишқ дардин чекиб, бир кун
Биёбонда ўлиб ётсам,
Нигорим, жон кириб, тургум —
Овозингни эшитганда.

Фақат Тоҳир эмас, тонг ҳам
Кўзин очгай овозингдан,
Ўзинг ёнимда бўл ҳар зум
Овозингни эшитганда.

Мен сени жоним дедим,
 Бошқа не ҳам дер эдим.
 Руху имоним дедим,
 Бошқа не ҳам дер эдим.

Бахтли, ҳур бўлмоққа, айт,
 Борми имконинг, дединг.
 Умрим — имконим дедим,
 Бошқа не ҳам дер эдим.

Ҳар не кўрдимки, кечар.
 Йўқламай қўйсанг-да сен,
 Йўқ пушаймоним дедим,
 Бошқа не ҳам дер эдим.

Қуллигингдир айрилиқ,
 Борми исёнинг дединг,
 Ишқим — исёним дедим,
 Бошқа не ҳам дер эдим.

Дарди ишқ — озодлигим,
 Гар дилим бедард эса,
 Бил, у — зиндоним дедим,
 Бошқа не ҳам дер эдим.

Қалб тирикдир ишқ билан,
 Биттадир ёр, ким дединг,
 Ўзбекистоним дедим,
 Бошқа не ҳам дер эдим.

Тонгда ёлғиз бир юракнинг
 Боғига ўхшар қуёш.
 Бир юракнинг ўтда ёнган
 Чоғига ўхшар қуёш.

Бир паришон водий узра
 Юксалиб боргай шитоб,
 Бир йўловчи руҳининг
 Ҳамроҳига ўхшар қуёш.

Бенавоман, кимсасизлик,
 Қоп-қоронғу бир сукут —
 Тутқуни Туннинг саҳаррез
 Оҳига ўхшар қуёш.

Мен денгизман, борлигим
 Қонранг бўлиб тўлқин отар,
 Бу денгизнинг ҳар ики
 Қирғоғига ўхшар қуёш.
 Шу қуёшдан ўзга собит

Дўсту ёр ахтарма, дил,
 Қай юрак собит — унинг
 Даргоҳига ўхшар қуёш.

БИЗ АЙРИЛГАН КҮН

Тонгда шудринг тушди — япроқ йиғлади,
Биргина япроқ эмас, боғ йиғлади.

Бир товуш жимликни кесди тиг мисол,
Балки булбул, эҳтимол, зоғ йиғлади.

Тўлғониб, қаршимда маҳзун мавж уриб,
Титрабон елда бир ўтлоқ йиғлади.

Тўрт томонга парда тортмиш кўк туман —
Кўзголиб водий, чекиб оҳ, йиғлади.

Хайқириб тоғ ортидан чиқди қуёш,
Тийра ёмғир ортида тоғ йиғлади...

Мен хаёлинг дардида бошим эгиб
Юрдиму атрофда ҳар ёқ йиғлади.

Йўлда қолди турфа соя, турфа ранг —
Барчасин остинда тупроқ йиғлади.

Шомда оқди икки дарё қон тўла —
Сигдиролмаё қонни қирғоқ йиғлади.

Учрата олмай кўзим ҳеч бир-бирин,
Икки дарё мисли тарқоқ йиғлади.

Барчасин кўрди, чидай олмай ахир
Ёндириб осмонни, чақмоқ йиғлади.

Ой чиқиб келди, сукунатни ёриб,
Мен билан ойдинда сўқмоқ йиғлади.

Учди юлдузлар самода — кўрмадинг,
Кўрмадинг — сайёру ўтроқ йиғлади.

Зарра тупроқ мисли бу кўз, бу юрак,
Билмадим мен — қайси кўпроқ йиғлади.

Маълулу мақтул бўлиб кездим бу кеч,
Еру кўк мен бирла уйғоқ, йиғлади...

САРБАДОРЛАР

Бошни дорга тиккан инсон,
Сарбадордир отимиз.
Дилда имон, қўлда шамшир,
Остимизда отимиз.

Ҳар томон кетсак, очиқдир
Барча олам йўллари,
Ҳеч қаёнга кетмагаймиз,
Шунда юрт — бунёдимиз.

Ев ва хоин ҳамватанлар
Юртни вайрон этдилар,
Жонимиз жисми бу юрт,
Вайронаси ободимиз.

Додимиз зулматлар ичра
Порлади машғал бўлиб,
Чорлади ўч-интиқомга
Бу ёниқ фарёдимиз.

Биз курашга кирмасак гар,
Англадик, биздан кейин
Биздайин қул, биздайин хор,
Зор бўлар зурёдимиз.

Шу сабабли бошни дорга
Тикдигу «Хурлик!» дедик,
Хурлик оху мисли қочгай,
Биз унинг сайёдимиз.

Умримиз сайёру сарсон
Кечса кечсин, бас, фақат
Қолсин ушбу юртда бизнинг
«Эрк» деган ижодимиз.

Эрк — ахир энг тотли неъмат,
Энг зарур меҳнат ахир,
Токи бу меҳнат-ла машғул
Бўлсин ўз авлодимиз!

Биз-ку чақмоқдек чақиб,
Зулматни бир лаҳза ёқиб,
Сўндик, аммо, ёдингиз
Мангу ёритгай ёдимиз!..

Агар тунлар хаёл сурсам,
 Сен осмонимда юлдузсан,
 На юлдузсан, сен, эй гулюз,
 Тун ичра сирли кундузсан!

Тун ичра сирли кундузсан —
 Нигоҳимни асир этдинг,
 Севикли ой ила боққан
 Еруғ осмони фёрузсан!

Еруғ осмони фёрузсан,
 Кўзим сендан узар бўлсам,
 Чақинга чеврилу гофил
 Кўзимдан уйқуни буз сан!

Кўзимдан уйқуни буз сан,
 Етакла, ёр, чаманларга,
 Чаманларда не гул ёқса,
 Бу фурсат ўтмасин, уз сан!

«Бу фурсат ўтмасин, уз сан
 Латофат гулларин, Тоҳир!..» —
 Шивирлаб сўзлагайдирсан,
 На дилбарсан, на гулюзсан!

**Шами васлинг сўниб, ҳижрон бўлибдир,
Ғами оташ ёниб, дил қон бўлибдир.**

**Ҷами дўстлар ғариқи ғам, ғарибу —
Ҷами душман хушу хандон бўлибдир.**

**Кетиб меҳру келиб зулму зулумот,
Келиб ағёр, сенга меҳмон бўлибдир.**

**Ғамимнинг боиси беғамлигингдир,
Ғаним боғинга, ёр, боғбон бўлибдир.**

**Не дей халққа, тилимда ҳалқа — тилсим,
Бу жонимга таним зиндон бўлибдир.**

**Бу жисму жон — сенинг ҳурлик диёринг,
Нечун кетдинг, кўнгил вайрон бўлибдир.**

**На ғафлат бу? На ғофилсан сен, эй ёр,
Сўзим: «Уйғон! Кўзим, уйғон!» бўлибдир.**

ТАМОМ БЎЛДИ

Ҳофиздан

Тамом ҳижрон куни энди,
Шабн фурқат тамом бўлди,
Ўтиб, битди ғаму шодлик —
Муваққат бахт тамом бўлди.

Қўлим етган ҳама неъмат
Хазонликларга еткарди,
Баҳор пойи етиб дилга,
Хазон, ғурбат тамом бўлди.

Шукр қил, эй, гулу бўстон,
Ўтиб қиш, бор экан бахтинг,
Бўрон, қор, хор — тикан ҳукми,
Тубан шавкат тамом бўлди.

Умид тонгги отиб, ердан
Кўтарди пардасин хилват,
Чиқ энди ташга, эй танҳо,
Зулм, зулмат тамом бўлди.

Наҳот бадахд замонда
Қиссаи ғуссам туганмишдир —
Ишонмам, ёр, наҳот у
Фитнакор давлат тамом бўлди?!

Саломат бўл, завол кўрма,
Менга, соқий, қадаҳ тутдинг,
Бу тадбиринг билан хуммор
Туғаб, офат тамом бўлди.

Саноққа қўшмади ҳеч ким
Сени, Ҳофиз, шукр, энди
Саноқсиз ҳасрату хорлик,
Алам, меҳнат тамом бўлди.

Юрак юртим томон юргил,
 Бу йўлда, дил, шитоб ортиқ.
 Юрак, юртимда из қолдир,
 Чекиб дард, изтироб ортиқ.

Хаёлим, сен дилим тошин
 Олиб учкил фалакларга,
 Чечаклансин у ҳам — бизга,
 Аён эт, сўз хитоб ортиқ.

Сен, эй, кўнглим топинган ёр,
 Топилгайсан қачон, қайда?
 Ўзим бирлан ўзим кетгум —
 Кутиб, кўрдим азоб ортиқ.

Эй, осмон, беқарор осмон,
 Кўзимни қийнади уфқинг:
 Бу кун фожеларин кўрмай.
 Ботар бу офтоб ортиқ!

«Ўтиб кетгай гаму шодлик,
 Кўп ўйланмай, қадаҳ тут, дўст!» —
 Бас, эй, шоир, етар таскин —
 Заҳарли бу шароб ортиқ.

Сен, эй, алдоқчи донишманд,
 Не оғу солдинг онгимга?
 Битик — кўнглим ўқий, кетгин,
 Бу дам сену китоб ортиқ.

Ҳилол бирлан адашган тун,
 Имон бўлганми ҳеч сенда?
 Етар найранглар, эй, тун, ой!
 Бу ойдинлик сароб ортиқ.

...Хаёлан бир ўзим қолдим
 Ва танҳолик аро толдим,
 Кел, эй, Тоҳир, бу ёлғизлик
 Этар бизни хароб ортиқ!..

Бу кеч ҳавас висолинг,
 Ёр, ўзга ҳеч ҳавас йўқ!
 Ошиқ дилимда соф ишқ —
 Бор, ўзга ҳеч ғараз йўқ!

Ошиқ учун жаҳонда
 Фақат муҳаббат, ишқ бор,
 Бир журъату висол бор,
 Хавотиру араз йўқ!

Соғинди қалб сўзингни!
 Кел, ёр, сўзла бу кеч!
 Сенинг сўзинг каби сўз,
 Сенингдек ўтнафас йўқ!

Дилимни сен ўзингга
 Қиёслама, э булбул,
 Бу қалбни банд этарга
 Оламда ҳеч қафас йўқ!

Ҳар лаҳзанинг ўтидан
 Ёнмай ўтиб борурман,
 Етгунча сенга, йўлда,
 Ёнгувчи хору хас йўқ!

Биз қанчалар қувончли,
 Ё қанча дардли бўлсак,
 Сабаб — шу севги, Тоҳир,
 Севмоқда бизга «бас» йўқ!

ЭСКИ ЙИЛНИ КУЗАТГАНДА

Эй, шамол, тез учма бунча,
Тўхтатолмасман сени!
Бу вужуд бирла қувиб ҳам
Ҳеч етолмасман сени!

Гар юрак бир қушча бўлса,
Сенга етмоқ не эди —
Эй, юрак, жисмим ериндан
Қўзғатолмасман сени!

Неча кунлар ўтди бирдай,
Янги йил кирмоқдаю,
Эски йил, мен негадир
Ташлаб кетолмасман сени!

Қор ёғар... Келгайми ёр?..
Жим термулиб музлар нигоҳ.
Қайда офтоб, эй, нигоҳ,
Унга отолмасман сени!

Қўмсадим шу лаҳза ўтган
Ёзни, умрим ёзини,
Воҳ, бу дам, ёз денгизи,
Ҳатлаб ўтолмасман сени!

Сўнги тундир, бил, бу тун,
Кўз юмма бир лаҳза, кўзим!
Йил тугар — у йилда энди
Ўйғотолмасман сени!

Порла, офтоб! Кел, нигор,
Кел, мени қорларга қор!
Беқарорман, эй, шамол,
Энди тутолмасман сени!..

ЎЗБЕКИСТОНИМ ЎЗИНГ

Ўз элимсан, ўз тилимсан,
Ўзбекистоним ўзинг!
Бу жаҳонда бир қуёшдай
Бир чароғбоним ўзинг!

Офтоб бир дона нондир,
Бу замин — бир дона нон,
Бу заминда энг муқаддас
Неъматим, новим ўзинг!

Ўзлимимни ўзгаларга
Кўрсатиб, фахр эттириб,
Янграган минг йиллар ичра
Нурли дostonим ўзинг!

Меҳрибон халқим, буюқдир
Меҳнатинг меҳринг мисол,
Эй, жаҳон мезбони, бўл
Энди меҳмоним ўзинг!

Ким сени, юртим, улуғлар —
Бу улуғликдан нишон,
Тур, нишон Тоҳирга сенсан,
Мангулик шоним ўзинг!

ОЙ КАБИ

- Чикди ой, бўлди ёруғ
Еру осмон ой каби!
Йўлга чиққандир бу дам,
Балки жовон ой каби?..
- Бонг уриб кема чиқар
Кечки денгиз сайрига,
Қолди бандаргоҳда жисмим
Банду гирён, ой каби.
- Интизор соҳил кезиб,
Бўлди сарсон бу вужуд,
Нотавон руҳим денгиз
Узра сарсон ой каби.
- Балки денгиз сайрига
Кетди ёр? Воҳ, кема ҳам
Чайқалиб бормоқда тун
Ичра бу он ой каби.
- Келмадинг сен... Дамба-дам
Зулматланиб борди юрак,
Кўзларим титрар денгиз
Узра урён ой каби.
- Қайдадир ёр куйлару
Уртанар ёлғиз ҳилол,
Қалб ҳам ўз ёлғизлиги
Бирла ҳайрон ой каби.
- Бир қаро доғ кўксига,
Ой сузар... Эй, тун, менинг
Тийра қалбимда кезар
Доғи ҳижрон ой каби.
- Ёрни, Тоҳир, излама —
Шундайин денгиз, кеча
Ичра бир ёр излаган
Кўҳна нодон ой каби.

Сен менинг ёрим эсанг,
Ёрим бўлиб ҳар кеча кут!
Келмасам гар, кечалар
Ёдим билан кўнглинг овут!

Сен агар дўстим эсанг,
Гоҳ учрашиб суҳбатда бўл,
Дардлашиб, дардим олиб,
Гоҳ бир пиёла бода тут!

Минг йил ўтса ҳам менингсиз —
Кут, унутмасман сени,
Сўзлагай сен ҳақда менга
Гоҳи шовқун, гоҳ сукут...

Умри мангу майсаман мен,
қўлда рангин шамширим,
Соябондир бошим узра
Гоҳи офтоб, гоҳ булут!

Сен гўзал оҳанг бўлиб
Чорла сукутлар қаъридан,
Гоҳи чақмоқ мисли чақнаб,
Тунги дунёمنى ёрут!

Алдагай, Тоҳир унутди,
Деб сени ёғмир ва қор,
Сен ишонма, ёр жамоли
Ҳеч қачон бўлмас унут!

Яна кўнглим сени истар,
Яна кўзлар сени излар,
Яна олам кириб тилга,
Дилимга севгидан сўзлар.

Яна номингни ёд айлаб,
Қоронғу тунга боққайман,
Яна исмингни такрорлаб,
Шивирлар менга юлдузлар.

Яна дунёи дун дарди
Чекингай бадхаёлимдан,
Фақат ишқинга банд кўнглим
Дамодам қувнару бўзлар.

Яна жўшқин умид-орзу,
Хаёлга тўлди бу умрим,
Яна қалбга кириб келди
Тиниқ осмон ва денгизлар.

Жаҳонда борлигинг боис
Яна бахтимни ҳис этдим,
Яна билдим: нечоғ бахтсиз
Экан дунёда ёлғизлар.

Асириддин Ахсикатийдан

Сирлашай ким бирла, ҳамдам қолмади,
Ўтди жондан дарду малҳам қолмади.

Кўрмадим бир ёри ҳамдам сувратин,
Кўр, фалак, умримда бир дам қолмади!

Кўзларимдан оқди дунё кўзёши,
Кўзларинда дунянинг нам қолмади.

Ғам тиғин қурбони бўлдим мен, бироқ
Эй, фалак, ийд этмаким, ғам қолмади.

Шаҳримизда қолмади расми вафо,
Бунда одам, бунда олам қолмади.

Ғамгусор мендан батар ғамгин, наҳот,
Бу жаҳонда шоду хуррам қолмади?

Эрди дастингда, Асир, сабри жаҳон,
Кетди — ғам дастиндан ул ҳам қолмади.

РУБОИЙ

Уйқумда бўлиб ҳамнафас, ул ёрни суйибмен,
Ҳам ҳар нафас ул ёр ила асрорни туйибмен,
Оҳ, шавқли юзим юзига қўйдим куйибон,

Уйғондиму кўрдимки, юзим ерга қўйибмен!..
воҳ —

БОБОРАҲИМ МАШРАБНИНГ ЎЗИГА АТАЛГАН МАРСИЯСИ

Видо, энди бу чашми интизоримга йўлиқмассан,
Бу ерлардан кетарман, ҳоли зоримга йўлиқмассан,
Бу боғларда кезарсан, лек губоримга йўлиқмассан,
Губорим на, сен ул руҳи фигоримга йўлиқмассан,
Дубора борлиқ ичра йўғу боримга йўлиқмассан!

Бу кун кўкси яро қушдек учарман ошиёнимга,
Алам ҳамроҳ, қасос ҳамроҳ бу саргашта фигонимга,
Қани имдодинг, эй золим, завол бўлдинг-ку жонимга,
Қушдек ўрлагайдирман мен энди осмонимга,
Заминда хору зор бўлган мозоримга йўлиқмассан!

Топиндим эътиқод шул деб, бу руҳим кўрмадим
озод,

У жоҳил қашқарий зотдан фақат тондим
жабр-бедод,
Айирди у мени ёрдин, висол боғи бўлиб барбод,
Биебонлар сари тушди йўлим, қайда ватан, ҳайҳот,
Кўзим, энди Намангандек диёримга йўлиқмассан!

Билолмайман — не манзилгоҳ турур роҳим поёнида,
Нечун қоним ёнур, исён эрур фикрим аёнида,
Ҳақиқат шуъласи порлар бу дунёнинг қаёнида —
Билолмайман, не поёндир бу мантиқнинг баёнида,
Дил, энди беқарордирман, қароримга йўлиқмассан!

Оқиб кетди асов туғён аро ёшликнинг ирмоғи,
Асир этди тамом руҳни яшил хотиралар тоғи,
Ҳамон титрар бутоғида санингсиз қалбни япроғи,
Билурманки, севолмассан, севолмассан мани доғи!..
Дилим, доғида ёнсанг ён, у ёримга йўлиқмассан!

Гаҳе юлдуз бўлиб учдим, шабистонда нур уйғотдим,
Гаҳе қонлиғ шом уфқида ёниб, офтоб бўлиб ботдим,
Умрни тонгда бир қулган шафиқ шабнамга

ўхшатдим,
Кўнгилни бир томон отдим, вужудни бир томон
отдим,
Бас, эй Идрок, сен энди ихтиёримга йўлиқмассан!

Тун оқшом ёлғизу беёр мен ўз оҳимда ёнгайман,
Бу оташ жон билан жисми қароргоҳимда ёнгайман,
Мудом машғал қилиб ўзни ҳануз роҳимда ёнгайман,
Мен энди фасли сўзонман, хазонгоҳимда

ёнгайман —

Хаёлни қўй, юрак, ўтган баҳоримга йўлиқмассан!

Боқур бир кун у офтобим қиё, деб, оҳлабон,

ҳайҳот,

Кўзимда оташи дардни зиё деб, сақлабон, ҳайҳот,

Умр мулкани тарк этдим — ўзимни тирлабон,

ҳайҳот,

Оқур дарёи афсона — бу Машраб — йиғлабон,

ҳайҳот,

Бил, эй Тоҳир, бу дарёда каноримга йўлиқмассан!

Бу муҳаббатли жаҳонда сен хаёлу мен хаёл,
 Мен сенинг олдингдаю ҳам сен менинг олдимда лол,
 Ишқимиз, бор-йўғимиздан дунёга йўқдир малол,
 Аслида, ҳеч арзимас ўйлаб ўтирмоққа бу ҳол,
 Биз-чи, ўйлаймиз: ахир биз — ошиғу ошифтаҳол!

Истамам: бир лаҳза ҳижрон доғида ўлтирмасам,
 Ой каби ҳар кеча бир тун чоҳида ўлтирмасам,
 Ё ғаминг дарёсининг қирғоғида ўлтирмасам;
 Сен билан айна йигитлик чоғида ўлтирмасам,
 Ўлтирар армон мени, сўлдирар бир гул мисол.

Порласин ой, эй, шамол, сен бу булутли кўкни йиқ!
 Мен сени излаб борурман, эй, севинчим, йўлга чиқ!
 Дўстгинам, ишқу қувончсиз бу жаҳон тору биқиқ,
 Ёрга етсам, бас, мени Тоҳир каби сандиққа тиқ,
 Сўнг мени сандиқ билан энг тезоқар дарёга сол!..

АЛИШЕР НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Кетма кема бирла, қалбим зору гирён қолмасун,
Мен билан қирғоқда ёлғиз дардли уммон қолмасун,
Борма уфқ сори, қуёшим, тийра осмон қолмасун,
Борсанг, ол жонимни, то сенсиз манга жон қолмасун,
Жон қолиб, жон ичра ногаҳ доғи ҳижрон қолмасун.

Берди ишқинг ганжи оламни — у кўз ўнғумдадур,
Кетма, унда сен билан қолмоқ, яшаш орзумдадур,
Бил, ҳаёт бирлан ўлимнинг ораси бир зумдадур,
Чун ўлармен, чин дейин, ишқи бузуғ кўнглумдадур,
Мен ўлуб, ул ганж бу вайронда пинҳон қолмасун.

Бўлди пинҳон кема кўздан, эй, денгиз, осмон,
қорор,
Телба бўл — гар менда зарра бўлмаса бир ихтиёр,
Бўлди бу дамлар равон руҳиму жисмим фиғор —
Эй, кўнгул, дей кўзга бу дамким тирикмен, келса ёр,
Оразидин баҳра олсун, асру ҳайрон қолмасун.

Йўқ, бекор бу васваса, ўлмоқни, айт, истайди ким?!
Сенга ҳамдам бўлмагунча бу юрак бўлмайди жим,
Энди ҳижрон денгизига ҳайт дею ташлай ўзим,
Ҳажрида онча бало еткур манга, эй, чархким,
Ўзгалар ишқин ҳавас қилмоққа имкон қолмасун.

Қолди Тоҳир уммон ичра, долғалардир улфати,
Ғарқ қила олмас уни осмон, денгизнинг кулфати,
Нур сочиб учмоқда бир қуш, унда бор ёрнинг хати:
«Эй, Навоий, собит ўлсун шоҳи ғозий давлати,
Оллида қул бўлмоғон оламда султон қолмасун».

ЯХШИ КУН

Ҳар не, дўстим, биз учун олдиндадир:
Тонгдамиз ҳозир — Бугун олдиндадир.

Айт дилинг истар каломни бу замон,
Ҳеч сукут қилма — сукун олдиндадир.

Бўлма жоҳил жаҳдидан дилхун бугун,
Ҳарки жоҳилликка хун олдиндадир.

Ўрганурмиз ғолибият илмини,
Ишқ, кураш — дорилфунун олдиндадир.

Дўст, бу умрингда умид қил яхшилик,
Ҳар қачон айт: «Яхши кун олдиндадир».

Биз яшармиз Тоҳиру Мажнун бўлиб,
Шонли, оламгир жунун олдиндадир!..

МУНДАРИЖА

БУ КУН

*«Бу заминда...»	3
*Ярим тунда чиққан ой	4
*«Агёр лутфин...»	6
*Чашма	7
*«Шаббодани кўраман...»	8
*«Кундуз сароб...»	9
*Кўшиқларнинг қуёши бордир	10
*Орзу	11
*«Дарёнинг...»	12
*«Жимжит осмон...»	13
*Қатагон	14
Чилилик қувғиндининг кундалигидан парчалар	15
*Мустамлака	17
*Йўқолган авлод	18
*Аҳмад Зоҳир видоси	19
*Замондошларга мурожаат	21
*Худкуш	22
*Бургут хусусида баҳс	23
*Қарсак	24
*Жаҳолат	25
«Баҳор уйғонар...»	26
«Ениб оҳ урди...»	27
«Кулиб туриб...»	28
Булбул хониши	29
«Емғир ҳам ёғиб ўтди...»	30
*Одамнинг оласи ичиди	31
*Кўнгли тор	32
*Маҳаллада дув-дув гап	33
«Аста ўчиб борар...»	34
Мукофот	35
«Мен гоҳида...»	36
«Балки муҳаббатдан...»	37
*Рауф Парфига назира	38
*«Қизғинш бир шом...»	39
*«Авж баҳор...»	40
*«Муҳими...»	41
*Тош ва қуёш суҳбати	42
*Кун кўзи	43
*«Тонг нурига...»	44
Ташқи таъсир	45
Бу дунёда	47
Еруғлик	48
Фурқатнинг хаёллари	49
Тўнка устида ўқилган шеър	51
Битиктошдаги ёзув	53
*«Хар кун...»	54
*«Биласанми...»	55
*Ҳаво	56

*«Кўзкўзладинг ёйиқ сочингда...»	57
*Тунги қирғоқда	58
*«Сен гўдакдай поксаи...»	59
Севгилим	60
*Лицинийга (Пушкиндан)	61
*Пушаймон	63
*Лермонтовга татаббуълар	64
*«Яна сени тушимда кўрдим...»	67
*Тилсим	68
*«Яшнайверар боғлар»	69
*«Наҳот...»	70
Соғинганда	71
«Асал рангига...»	72
«Эртақчи гулларга...»	73
Қадимги ҳикмат	74
Куз кемаси	75
«Тонг олди...»	76
*«Менга ишон, қаламим...»	77
Фикрдаги панжара	78
*Очиқ кўзлар	80
«Севгилим, ишқимиз...»	82
«Мангу кундуз хаёли...»	83
Қуёшни қутқарган бола ҳақида ривоят	84
*«Осудадир баҳорги осмон...»	86
Оталар баёвотномаси	87
«Чорраҳада...»	88
*«Мўъжиза бор тонг палласида...»	89
*«Юрак бу гунчадай...»	90
*Баҳорда кўрилган туш	91
*Донишманднинг панди	92
*Хотира	93
*Уч оғайни ботирлар аҳди	94
Кунботарнинг шафағи	95
*«Деразадан...»	96
«Сен бекорга хафа бўлдинг...»	97

ОСТАВХАЛИ ШЕЪРЛАР

Элимни кўрсам	98
*Сувчи сув тарар	98
Хайратдан	99
Уйғоқ	99
Сен мерос сўзларни эк	99
Хўжайинмиз биз ҳам бу ерга	100
Дўстгинам	100
Айрилиқ	101
*Қайтмасман сўзламасдан	101
*Ер ҳайдалик, юр	101
*Тенг қирилди	102
*Замондош ҳаким	103
*Мунофиқ шоир	103
*Бўлардим шоду хуррам	103
*Дўстимиз эмас	104
*Инсоният, ер тарихида	104
*Мударрис	104
*Жиноят	105
*Танишлари	105
*Қалбим сизга ўхшайди мутлоқ	106
*Томиримизда	106

ШУЪЛА ДАРАХТИ

*«Мен-ку мўжизакор, валий эмасман...»	107
*«Унутилар...»	108
*«Кўз олдимда...»	109
*«Тоғда энг биринчи...»	110
Ойдин кеча	111
*«Ахсида...»	112
*«Доим оғир бўлган...»	113
«Ақлимни ҳайратга солар бир ёғду...»	114
«Кўзларимни...»	115
«Тўхтаб қолдим...»	116
«Шамолда қуриган овозим...»	117
*«Унга меҳр қўйдим...»	118
*«Қоп-қоронғу баҳор кечаси...»	119
*«Сизни тушкун этмиш...»	120
*«Етдим шундай кунларга...»	121
*«Шомда, денгиз қирғоғида турардим дилгир...»	122
*«Бир тўп юлдуз...»	123
*«Эмиш...»	124
*«Дарё бўлиб...»	125
*«Хайр демай кетдинг...»	126
*«Кетганингдан бери...»	127
«Қузатдим бу қировли тонгда...»	128
*«Ҳақ, ноҳақ...»	129
*«Тик турсам...»	130
*«Қачондир...»	131
*«Бугунги кун...»	132
*«Бесабрлик...»	133
*«Аҳволимни сўрама...»	134
*«Чин шоир...»	135
*«Менга уйқу бермайди...»	136
*«Маслагинг бўлмаса...»	137
*«Балиқ сувни...»	138
*«Дўстлашади...»	139
*«Хушомад...»	140
*«Сувдаги аксига...»	141
*«Юксакда...»	142
*«Кўзимнинг нурини ичди бу боғлар...»	143
*«Волиданг ўми, қорми...»	144
«Баҳор келди...»	145
*Асос	146
*«Бас...»	147
*«Нуйиб бўлган...»	148
*«Учган юлдуз мисол...»	149
«Огоҳ қил...»	150
Тоғнинг истаги	151
«Менинг осмонимнинг...»	152
«Яқинда ўлган одам...»	153
«Ҳар кеч шом тушаркан...»	154
«Салом дейман...»	155

ШАФАҚ ЁНГИНИ

«Ёғиб ўтди...»	156
«Адолат бор...»	157
«Биз беш йил...»	158
«Мен жуда кўп марта адашдим...»	159
«Шафақ ёнгиндан узмай кўзимни...»	160

«Тунги сукунатни...»	161
«Ўткинчи рам сабаб...»	162
«Хаёт — рўё...»	163
«Хаёт, ўлим сирин ким очар...»	164
«Мен ҳам...»	165

ШАБНАМЛАРНИ УЙФОТГАН ОҲАНГ

Гулларим	166
Ҳеч қачон	166
Туйғу етаклаганда	166
Нарсалар	166
*Парвозим	166
*Юлдузлар	167
*Тонг	167
*Феълим	167
*Оқибатда	167
*Хулоса	167
*Мўъжиза	167
*Елғон китоблар	168
*Таажжуб	168
*Оддий ҳақиқат	168
*Ҳар вақт	168
*«Ухлаётган гўзал» сувратин кўриб	168
*Оломон	169
*Тўнка	169
*Алдоқчи умид	169
*Гулдаста	169
*Файласуфнинг таскини	169
*Бегумон	169
*Сехрли пўлат	170
*Савол	170
*Оҳанг	170
*Бир гўзалга	170
Ер қайда	170
*У	170
*Муаммо	171
*Хуррият (Ф. Х. Доғларжадан)	171
Ҳайровлик	172
Сен орзу қилмайдиган жой	172
«Ҳар қандай...»	173
*«Кундуз ташвишига...»	173
*Тилимиз	174
Ўзинг бўлиб яшасанг	175
Истеъдодсизнинг таскини	175
Аэропорт яқинидаги уй	176
Тўхтаб қолган одам	176
*Чўнтак ҳақида эслатма	177
*Кесиб айтган сўзинг	177
«Нақадар даҳшатли...»	178
«Нафас олмай...»	178

КЎЗИМ ДАРЕСИ

*«Кўзим дарёси...»	179
«Мен тушунмас тилда сўзлаб...»	180
*Овозингни эшитганда	184

*«Мен сени...»	182
«Тонгда ёлғиз бир юракнинг...»	183
Биз айрилган кун	184
Сарбадорлар	185
«Агар тунлар хаёл сурсам...»	187
«Шами васлинг...»	188
*Тамом бўлди (<i>Ҳофиздан</i>)	189
*«Юрак юртим томон юргил...»	190
*«Бу кеч...»	191
*Эски йилни кузатганда	192
*Ўзбекистоним ўзинг	193
Ой каби	194
«Сен менинг ёрим эсанг...»	195
«Яна кўнглим сени истар...»	196
*«Сирлашай ким бирла...» (<i>Ахсикагийдан</i>)	197
*Рубоий (<i>Ахсикагийдан</i>)	197
Бобораҳим Машрабнинг ўзига аталган марсияси	198
«Бу муҳаббатли жаҳонда...»	200
*Алишер Навоий ғазалига мухаммас	201
Яхши кун	202

*© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти,
1987 й.

На узбекском языке

ТАХИР КАХХАР (КАХХАРОВ)

ОКО ДНЯ

Стихи

ЛИРИКА

Тақризчи Н. Каримов

Редактор Ш. Раҳмонов

Рассом В. Ремнев

Расмлар редактори А. Мамажонов

Техн. редактор М. Мирражабов

Корректор Д. Худойбердиева.

ИБ № 3648

Муқовада рассом *Мақсуд Тўхтаевнинг* «Афсоналар юрти»
суратидан фойдаланилди

Босмахонага берилди 17.09.86. Босишга рухсат этилди 28.01.87.
Р. 17519. Формати 70×84^{1/16}. Босмахона қоғози № 2. Янги-олдий
гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 12,59. Шартли кр-от-
тиск 13,31. Нашр. л. 4,99. Тиражи 10 000. Буюртма № 1046. Баҳо-
си 80 т. Шартнома 141—86.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси иш-
лари Давлат комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш
бирлашмасининг Бош корхонасида терилиб, 1-босмахонада босил-
ди. Тошкент — 700002. Ҳамва кўчаси, 21.

Ғафур Ғулум номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 700129.
Тошкент, Навоий кўчаси, 30.